Колхозуудай жэлэй тоосоон

Дорюун алхамта долоон жэлэй үшөө нэгэ ажахын жэл үн һөөр һара болобо. Мүнөө республикымнай колхоз бүхэн үнгэрһэн жэлэйнгээ дүн согсолжо, тоосоо, тоосоото-һунгуулиин суглаанда бэлдэжэ байһан халуун хаһа. Колхозуудай тоосоото суглаануудай бэлдхэл түүхэтэ үедэ болохонь. Саяхан КПСС-эй ЦК-гай декабриин Пленум үнгэрөө, эгээ мүнөө партиин ЦК-гай февральда болохо Пленумые угтажа байһан үе. Эдэ Пленумүүд хүдөө ажахые саашадаа ашаг ехэтэйгээр эрхилхэ харгы зам зааажа, хүдөөгэй ажалшадай бэелүүлхэ гол зорилгонуудые тодорхойлжо үгэхэ байна бшуу. Тиимэһээл үргэн олон колхознигууд үнгэрһэн жэлэйнгээ дүн хаража үзэхэһөө гадна, партиингаа табиһан холын хараата зорилгонуудые амжалтатайгаар бэелүүлхэ хэрэгтэ һанал бодолоо зорюулха уялгатай.

Партимнай ажахыгаа ушар удхынь оложо, тоосооень зүбөөр гаргажа, зүб мүрөөр эрхилхын түлөө, гектар газар бүхэнөө ашагтайгаар ашаглаха, өөһэдынгөө ажахы доторхи бүхы арга боломжоёо хүгжэлтын хэрэгтэ дүүһан элсүүлхые саг үргэлжэ уряалжа, эрилтэ табижа байдаг. Имагтал иимэ гол хараатайгаар колхознигууд үнгэрһэн жэлэйнгээ тоосоое зүбшэн хэлсэхэ зэргэтэй. Жэшээнь, Хориин үйлэдбэриин управлениин «Коммунизм» колхозой гэшүүд өөһэдынгөө хамтын суглаан дээрэ 1963 ондо туйлаһан амжалтануудаа тухайгаа һаналаан соогоо омогорхохо дүүрэн эрхэтэй.

Тус колхоз 1963 ондо гүрэндэ таряа худалдаха түсэбөө 119 процент, мяха—100 процент, һү—101 процент, ноохо—108 процент, үндэгэ—122 процент дүүргэжэ, олзо доход оруулха түсэбөө дүүргэжэ шадаа. Үнгэрһэн жэлэйнь мүнгэн олзо хахад миллион түхэригһөө үлүү болоо.

Хамтын суглаанууд дээрэ зүбшэн хэлсэхэ, эрид шууд шиидхэхэ асуудалнууд олон. Нэн түрүүндэ нютагай болон минеральна үтэгжүүлгэнүүдые зээн ёһоор ургаса эрид дээшэлүүлхэ хэрэгтэ зорюулха, уһалагдадаг газараа ашаг үрэ ехэтэйгээр эдлэхэ, хүсэтэ техникээ бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглаха, мүнгэ болон зөөри зөөшөөэ улам хямгадаха, продукциин өөрынь үнэ сэнгые доошонь оруулха гэхэ мэтын колхозой ажабайдалдахи шухалын шухала зүйлнүүд тухай үрэ ехэтэ үнэн зүрхэнэй хөөрэлдөөн болохо зэргэтэй. Эдэ гол асуудалнуудые амжалтатайгаар шиидхэжэ шадаал һаа, хүдөө ажахын ургамалнуудай үндэр баян ургаса хуряажа абаха, малай ашаг шэмэ бүри дээшэлүүлжэ шадаха байһамнай элитэ.

Үйлэдбэриин саашанхи хүгжэлтэ, колхозуудай экономикын бэхижэлгэ хадаа ажахын хүтэлбэрилгые эрид шууд һайжаруулгаһаа, элдэб олон үлүү тушаалтануудые улам үсөөрүүлһэнһээ мүн лэ дулдыдаха байна. Үнгэрһэн жэлдэ республикын колхозуудай захиргаанда хүдэлдэг 318 хүн хороогдоо. Эдэ юрэ бусын тушаалтадта жэл соо аяар 200 мянга гаран түхэриг салин хүлһэн түлэгдэжэ байгаа ха юм. Энэ талаар Баргажанай, Зэдын, Мухар-Шэбэрэй үйлэдбэриин управленинүүдэй колхозуудта горитойхон юумэ хэгдээ. Гэбэшье олонхи колхозууд энэ шухала хэрэгтэ анхаралаа ёһоор хандуулнагүй. Кабанскын 3 артельдэ сэхэ үйлэдбэридэ хабаадажа байһан 1000 хүн бүхэндэ захиргаанай 160 элдэб тушаалтан хүртэдэг юм. Энэмнай дан хэтэрһэн хэрэг болоно бшуу.

Колхозой мүнгэ, зөөри ээзэн бусаар гаргашалха, үрилтэ, үбэршэлгэ гэхэ мэтын хуули ёһондо таарахагүй ябадалтай тэмсэхэ хэрэгтэ колхозуудай шалгалтын комиссинуудай бэелүүлхэ үүргэ ехэ. Үргэн олон колхознигууд хадаа ниитынгээ зөөри аршалхыень тэдэ нүхэдтэ найдаһан байна. Тиимэһээ шалгалтын комиссинууд тоосоото үе соо хэһэн ажал хүдэлмэри тухайгаа мүн лэ артелиин гэшүүдэй үмэнэ тоосохо уялгатай.

Артелиин гэшүүдэй хамтын суглаанууд колхозойнгоо мэргэжэлтэдэй хүдэлмэри тушаа баһал анхаралаа һайса хандуулха ёһотой. Колхозой бүхы һалбаринуудта эрдэм наукын туйлалтануудые, түрүү дүй дүршэл болон онол аргануудые үргэнөөр, амжалтатайгаар нэбтэрүүлхэ ябадал хүдөө ажахын мэргэжэлтэдэй —агрономуудай, зоотехнигүүдэй, ветеринарна хүдэлмэрилэгшэдэй, инженернүүд болон механигуудай эдэбхи үүсхэлһээ дулдыдаха байна бшуу. Тиимэһээ тэдэнэй бэелүүлдэг үүргэ, мэргэжэл шадабари тухай, тэдэнэй хүдэлмэридэхи дутагдалнуудые шүүмжэлхэ, зайсуулха хэрэгтэй болоно.

Ажалай журам эбдэгшэд, ниитынгээ ажалда аша туһатай ажал хүдэлмэри хэдэггүй залхуу, зайран хүнүүд, хүнгэн ябадалтан, колхозой ажал ябуулгада һаад тойбо татадаг һэшхэлгүйшүүл хамтын суглаанууд дээрэ сүм элирхэйлэгдэжэ, хайра гамгүйгөөр шүүмжэлэгдэн, олоной зүгһөө буруушаагдаха ушартай. Гадна тус суглаанууд дээрэ ажалай эмхидхэлые нарижуулан һайжаруулха шухала асуудал өөрынгөө тусхай һуури мүн лэ эзэлхэ болоно. Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, колхознигуудай хэлэһэн үгэнүүд хараа долоон жэлэй 6-дахи жэлдэ ажалай эрхим амжалта туйлажа, Эхэ орондоо ороохо таряа, огородой эдеэ, мяха, һү, ноохо болон хүдөө ажахын бусад продуктнуудые улам ехээр худалдаха, ашаг олзоёо бүри арьбадхаха гэһэн удха шанартай байха байһаниинь дамжаггүй.

Зарим колхозуудта түрүүлэгшэ, правлениин гэшүүд, шалгалтын комисси шэнээр һунгагдаха байна. Тиимэһээ урда байһан составуудай ажал ябуулгада зүб сэгнэлтэ үгэжэ, правлениин, шалгалтын комиссиин составта колхозойнгоо эгээл бэрхэ, мэргэжэл шадабаритай, эдэбхи үүсхэлээр эрмэлзэн байдаг, олоной этигэл найдабарие харюулмаар нүхэдөө һунгая.

Тоосоото болон тоосоото-һунгуулиин суглаануудые үнгэргэлгэ хүдөөдэхи мүнөө үеын шухала хэмжээ ябуулган болоно. Тиимэ тула тэдэниие дээдэ хэмжээндэ үнгэргэхын түлөө хүдөөгэй парткомууд, партийна эхин организацинууд бүхы хүсэлэл оролдолгоёо гаргаха уялгатай.

Н. С. Хрущев Киевэй ГЭС-эй барилга, овощой фабрика хараба

КИЕВ, январиин 30. **(ТАСС-ай корр.).** КПСС-эй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущев Киевэй комсомольско ГЭС-эй барилгада мүнөөдэр ерээ. КПСС-эй ЦК-гай Президиумэй гэшүүндэ кандидат, Украинын КП-гэй ЦК-гай нэгэдэхи секретарь П. Е. Шелест, КПСС-эй ЦК-гай секретарь В. И. Поляков, УССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ И. П. Казанец, УССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Д. С. Коротченко болон бусад Н. С. Хрущевтой хамта эндэ ерэлсээ.

Н. С. Хрущевые, тэрээнтэй ябалсаһан хүнүүдые энэ комсомольско ударна барилгада хабаадагшад халуунаар амаршалаа.

Шлюзэй котлован соо сугларһан барилгашад Н. С. Хрущевые, тэрээнтэй ябалсаһан хүнүүдые халуунаар амаршалаа. Н. С. Хрущев барилгашадтай хани ёһоор хөөрэлдэһэн байна.

— Барилга амжалтатайгаар хэжэ, хабсаргагдадаг түмэр бетон үргэнөөр хэрэглэжэ байһанайтнай түлөө таанадые магтахые хүсэнэб. Энэ хадаа түрүү, һайн хэрэг гээшэ гэжэ Н. С. Хрущев хэлээ.

Ажалай шэнэ илалта туйлахыень, долоон жэлэй энэ ударна барилгые амжалтатайгаар түгэсхэхыень ябахынгаа урда тээ гидро-барилгашадта нүхэр Н. С. Хрущев хүсөө.

Удаань нүхэд Н. С. Хрущев, В. И. Поляков, П. Е. Шелест, Украинын республикын бусад хүтэлбэрилэгшэд Киевэй овощой фабрикада хүрөө.

Газарай хүрьһэ хэрэглэнгүйгөөр овощ ургуулха теплицэ барилгын гаргаша тухай, тэндэ ургуулагдаһан овощой өөрынь үнэ тухай нүхэр Хрущев һонирхоо, фабрикын хүдэлмэрилэгшэдтэй хөөрэлдөө.

Н. С. Хрущев ябаха дээрээ хэһэн ажалайнь түлөө фабрикын хүдэлмэрилэгшэд болон мэргэжэлтэдэ баясхалан хүргөө, хүдэлмэридөө амжалта туйлахыень хүсөө.

Нүхэр Н. С. Хрущев, Украинын компартиин правительствын хүтэлбэрилэгшэд үдэшэнь Киевэй Т. Г. Шевченкын нэрэмжэтэ оперо баледэй театр соо «Лючия ди Ляммермур» гэжэ оперые шагнаа.

БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ! *41-дэхи жэлээ гарана*

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 27 (10395) | 1964 оной февралиин 1, суббото | Сэн 2 мүнгэн

КПСС-эй ЦК-гай ПЛЕНУМЫЕ угтуулан

Үдэртөө 600—700 кубометр

Партиин Центральна Комитедэй февралиин Пленумые ажалай шэнэ амжалтаар угтахын түлөө мүрысөөн республикын ой модоной промышленностиин предприятинуудаар үргэн далайсатайгаар дэлгэржэ байна.

Эдэ үдэрнүүдтэ «Забайкаллес» комбинадай предприятинуудай коллективүүд ажалай вахтада жагсажа, үдэр бүри даабариһаа гадуур 600—700 кубометр модо ороной шэнэ барилганuудта эльгээнэ. Мүрысэгшэдэй түрүү зэргэдэ Хүртэйн, Хандагайн, Хандагатайн, Байгалай леспромхозууд ябана.

Бага комплексно бригадануудай дундаһаа Хандагатайн леспромхозой Г. Аромовичусай, Итанциин леспромхозой П. И. Нюхаловай, Худанай леспромхозой Н. Г. Носыревой, Хориин леспромхозой В. М. Болоневой хүтэлбэридэг бригаданууд илангаяа шалгарна.

Н. Тюрнев.

Түмэр замай Улаан-Үдын станциин локомотивна депогой хүдэлмэришэд КПСС-эй ЦК-гай Пленумые ажалай амжалтаар угтахын түлөө шачгаар тэмсэнэ. Мастернууд Фалилеев, Ганаев гэгшэдэй даадаг бригаданууд тепловозуудые заһабарилга дээрэ нормоёо ходо үлүүлэн дүүргэнэ. Зураг дээрэ (зүүн гарһаа): түрүү механизаторнууд В. Фалилеев, Г. Ганаев. Н. КРАШНЕВСКИИН фото.

БАХАЛАЙТЫН ГҮҮРТЭДЭ

Холо дүтэньшье ойлгогдоногүй. Юрэдөөл дорюун хүхюу дуунай аялга үдэшын боро хараанай бүрэг-барагые хахалан, багахан энэ һууриндa дуулдана. Үдэшынгөө ажалда ябаһан һаалишад шагнаархан, шагнаархан үнеэгээ һаанад. Дуунай аялга бүри эли тодо болоодхино:

Буряад түрэл оромнай,
Баяр жаргал элбэгтэй.
Баатар түрүү ажалнай
Батажанхай байдалтай...

гээд, эли тодоор соностоно.

Баглайжа ургаһан нарһан тужа соохи энэ багашаг һууримнай үдэшынгөө гоёолто «зүүнхэй» — электрын гэрэл хаа хаанагүй яларуулна.

Һаруул үргэн сонхотой, үдэшэндөө электрын талаар яларһан малай эдэ байранууд тухайда нэгэтэ хүгшэдэй хөөрэлдэжэ байхые дуулабаб.

— Һониншье саг болоо гээшэ ха даа. Урдань, дөө, урданьшье гэжэ даа, һаял гүб даа, бараг айл 10-най лаампатай, жиирэй айл 7-ной лаампатай ониилгожо байгша һэн гү даа. Мүнөө тиихэдэ малнууднай һаргажа унашахаар байрада байха!—гээд, нэгэ хүгшэниинь нүгөөдынгөө нюур сэхэ хараад байба.

Тракторнуудай гараж, магазин, зайн галаар хүдэлдэг тээрмэ, баани, клуб, пилорама, хэдэн зуун малые, хүн зониие уһаар хангадаг оньһото худаг. Теэд эдэ бүхы хубилалтанууд гэнтэ тэнгэриһээ тэб гэжэ буушоо бэшэ. Энэ гүүртын ажалшадай амжалтатай һайхан ажалай хүсөөр байгуулагданхай.

Бахалайтын һүнэй гүүртэ 1963 ондо 2401 центнер һү һааха түсэбтэй аад, тэрэнээ болзорһоонь урид дүүргээ. Жэлэйнгээ даабариие 120 процент гэхэ гү, али түсэбһөө үлүү 532 центнер һү һааһан байна.

Мүнөө энэ гүүртын һаалишан бүхэн үдэртөө 8,5—9 литр һү һаажа байнад. Эрхим һаалишад Пелагея Цырендылыкова, Цырма Дугарова гэгшэд үнеэн бүхэнһөө 9—9,8 литр һү һаана.

Ажалша бэрхэ, хэлэһэн үгэдөө лаб хүрэдэг хүдэлмэришэд Бахалайтада олон. Тэдэнэй тоодо буруушан Ц. Найданова, тугалшад Надя Дандархаева, Дарима Сампилова гэгшэд ороно. Тракторист'ар — комсомолой эхин организациин группкомсорг Патанхан Гунзенов, Василий Ендонов, юумэ ашагшад Дамба Бадмаев, Дондок Замбалаев гэгшэд үдэрэйнгөө даабарие үлүүлэн дүүргэдэг гуримтай.

Эндэмнай гансахашье һайн хүдэлдэг бэшэ, мүн лэ һайнаар амаржа шададаг. Гармониин шэнгэхэн дуун доро залуушуулай танцевалха, ёохор хатархань электрын гэрэлээр ярарһан клуб тээһээ үдэшэлэн элихэнээр дуулдажа байдаг. Имэл даа Бахалайтын һүнэй гүүртэ, һүнэй ёһото фабрика.

Ж. Жанчипов.

Хэжэнгэ.

«Октябрьский» совхозой малшад залуу малнуудта гидропонно аргаар ургуулһан ногоон тэжээл, байлуулһан һү үргэнөөр хэрэглэнэ. ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Д. Санжиева нарай тугалнуудта буйлуулмал һү уулгажа байна.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ҺҮҮЛЭЙ МЭДЭЭСЭЛ

Коммунис ажалай ударнигуудай съездэ Н. С. Хрущевой эльгээһэн амаршалга

Краснодарай хизаарай хүдөө ажахын коммунис ажалай ударнигуудай нэгэдэхи съездэ нүхэр Н. С. Хрущев үнэн зүрхэнэй амаршалга хүргөө.

Краснодарай хизаарай хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд өөрынгөө үмэнэ ехэ зорилгонуудые табина. Эдэ зорилгонуудые амжалтатайгаар дүүргэхын тулада хэдэн олон мянган хүнүүдые һургаха, ажалай түрүү онол арга болон наукын туйлалтануудые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхын тулада колхоз, совхоз бүхэндэ оролдосотой тэмсэл хэхэ хэрэгтэй. Саанад, коммунис ажалай ударнигууд, ехэ юумэ хэжэ, өөһэдынгөө жэшээгээр олониитые зоригжуулжа шадаха байнат. Энэ һайн һайхан хэрэгтээ амжалта туйлахыетнай хүсэнэб гээд Н. С. Хрущев бэшэнэ.

(ТАСС).

Үбэлэй олимпиадын хоёрдохи үдэр

ИНСБРУК, январиин 30. **(ТАСС-ай тусхай корр.).** Үбэлэй олимпиин нааданuудай хоёрдохи үдэр совет спортсменүүд Людмила Белоусова, Олег Протопопов мүльһэн дээрэ хошоорoo хатаран наадаха мүрысөөндэ түрүү һуури эзэлжэ, алтан медальда хүртэбэ. Манай ороной эдир түлөөлэгшэд Татьяна Жук, Александр Гаврилов гэгшэд хүндэтэ табадахи һуури эзэлээ.

500 метрэй зайда конькигаар гүйлжэрхо мүрысөөндэ гурбан түрүүшын һуури манайхид эзэлээ. Иваново городой инженер, 23 наһатай Ирина Егорова олимпиин рекордые 0,4 секундаар эрхимлэбэ. Татьяна Сидорова (Челябинск) 0,1 секундаар Егороваһаа хожомдоо. Бултанда мэдээжэ болоһон Лидия Скобликова энэ зайе ниидэһэн мэтээр гаталжа, 45 секунда соо ерээ. Энэнь олимпиин шэнэ рекорд болоно. Лидия Скобликова 24 наһатай, Челябинск городто багшалдаг юм.

Манай санашад һүүлэй үедэ ехэ һайн дүнгүүдые харуулаагүй юм. 30 километрэй зайда санаар гүйхэ мүрысөөндэ Игорь Ворончихин бронзово медальда хүртэбэ. Э. Мянтюрант (Финлянди) энэ зайе 1 час 30 минута 50,7 секунда соо гаталжа, олимпиин чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртөө. И. Ворончихин тэрээнһээ оройдоо 13,5 секундаар хожомлоо.

Хадаһаа санаар бууха мүрысөөндэ манай түлөөлэгшэд бишыхан һуури эзэлээгүй. Василий Мельников 45-дахи һуури, Ураалай эдир спортсмен Валерий Шейн 54-дэхи һуури эзэлээ. Энэ мүрысөөндэ Австриин түлөөлэгшэ Этон Циммерман эрхимлээ.

АМЖАЛТАДАА ДАШУУРҺАНАЙ ГЭМ

■ *Үлэн хооһон байдаг үнеэд.* ■ *Оролдолго багатай хүтэлбэрилэгшэд.* ■ *Орхигдошоһон ажал тухай.*

Үнгэрэгшэ жэлдэ Үльдэргын «Коммунизм» колхозой һаалишад муу бэшэ үрэ дүн туйлаа юм. Һү һааха, гүрэндэ худалдаха түсэбөө декабрь һарын тэнгээр дүүргээ һэн.

Тиимэһээ артелиинхид энэ амжалтая улам арьбадхан, шэнэ жэлдэ һү бүри ехээр һаажа, гүрэндөөшье элбэгээр худалдахань ха юм гэжэ һанахаар байгаа. Мүн тэдэндэ арга боломжошье яһала бии.

Теэд мүнөө барагдахаяа байгша январь һарын дүн абажа харахада, колхозой һаалиин бүхы фермэнүүд шэнэ жэлые бирагүйхэнөөр эхилээд байна.

Энэ колхознай Хориингоо үйлэдбэриин управлени дотор яһала түрүү зэргэдэ, бараг тоодо ябаһан аад, юундэ гэнтэ гансахан һарын туршада ингэжэ гээгдэлдэ орожо, гэдэргээ гарашаба гээшэб?

Тус асуудалда харюусахын тула һаалиин фермэнүүдэй ажалай эмхидхэл тухай тобшохоноор хэлэхэ ёһотой болоно. Колхозой 1-дэхи бригадын Хуһан-Хушуунай фермэдэ 8 һаалишад хүдэлдэг. Эндэ гансахан декабрь, январь соо 35 үнеэд тугаллаа. Тиигэбэшье фермынхид үнеэн бүриһөө үдэртөө арайхан гэжэл 1,5—2 литр һү һаана. Жэшээнь, һаалишан Б. Данзанова шэнэ түрэһэн 3 үнеэдые, мүн үшөө 2 хюһаран үнеэдые һаадаг аад, тэдэнһээ сүүдхэдээ оройдоол 8—10 литр һү абана.

— Иимэ яяр муу тэжээл дээрэ байһан үнеэдһээ яагаад һүн ехэ гарахаб даа. Малнай гол түлэб һолоомо эдеэд, үдэрынь бэлшэнэ,—гэжэ һаалишан М. Бальжинимаева хэлэнэ.

— Үбэлэй тэн болоогүй байхада үбһэ тэжээлтнай барагдашоо гээшэ гү?— гэжэ асуухада:

— Үгы ааб даа. Үбһэ, силос яһала бии аад, тэрэмнай холо, үшөө асарагдаагүй байна,—гээд, малшад харюусана.

Гадна тус фермэдэ түрэһэн, түрөөгүй үнеэдые илгажа, зүб рационоор, абтаһан һүнэйнь зэргээр эдеэлүүлхэ гурим гэжэ огто байхагүй. Һаалишад һая тугаллаһан гү, али үни шэргэһэншье үнеэдтэ үбһэ тэжээлыень аб адляар үгөөд байдаг. Энээниие бригадир нүхэр Дашинимаев, мүн колхозой, отделениин зоотехнигүүдшье һайн мэдэжэ байна. Теэд тэрэниие бэелүүлхэ тушаа юушье хэнэгүй.

— Сагаан һолоомо зохидоор хэршээд, уурална гү, али избёосхын шүүһэндэ дэбтээжэ, амтаруулаад эдюулээ һаа, шэмэнь һураггүй һайжарха гэжэ мэдэдэгбди. Тиимэ юумэ хэхэ арга манда үгы. Тэжээл буйлуулха газар, амһарта, машина түхеэрэлгэшье байхагүй.

Колхозой правлени, партийна эмхиин зүгһөө малшадай ажаһуудалда, тэдэнэй дунда ойлгууламжын, эмхидхэхы хүдэлмэри ябуулха асуудалнуудта баһал анхарал мүртэй табигданагүй гэхэдэ алдуу болохогүй. Хуһан-Хушуунай фермын улаан булан соо ороходо яһала муу бэшээр шэмэглэгдэһэн. Үнэн обёоржо харабал, тэндэнь мүнөө үбэлэй сагта һү ехээр һааха, мал зүбөөр эдеэлүүлхэ тушаа зааһан нэгэшье плакат, зураг үгы. Үнгэрхэдөө һаалишадай энэ жэлэйнь уялга, һара, үдэрэйнь даабари, муу һааһан һүнэйнь дүншье байхагүй.

Нэгэ үгөөр хэлэбэл, артелиин хүтэлбэрилэгшэд үнгэрһэн жэлэйнгээ зарим тэды амжалтада дашуураад, һанаагаа даншье ехээр амаршоо гээшэ ха. Һү элбэгээр һаахын түлөө ганса нэгэн һарын туршада оролдоод болишохо бэшэ, жэлэй ямаршье сагта эршэмтэй шангаар хүдэлхэ ёһотой ха юм.

Ц-Д. Дымбрылов,
«Шэнэ Үдэ» газетын хүдэлмэрилэгшэ.

ТАСС-ай мэдээсэл

„Электрон-1“, „Электрон-2“ станцинууд газарые тойрон ниидэнэ

Агаарай дээдэ захые болон замбуулинай дайдые шэнжэлэн мэдэхэ программын ёһоор «Электрон-1», «Электрон-2» гэжэ хоёр научна станциһаа (Газарые тойрон дабшаха хэмэл одонуудһаа) бүридэһэн замбуулинай оньһото түхеэрэлгэ 1964 оной январиин 30-да Советскэ Союзда амжалтатайгаар табигдаа. Эдэ станцинууд залан ябуулдаг нэгэ хүсэтэ ракетээр нилээд ондо ондоо замуудта гаргагдаа.

Замбуулинай «Электрон-1» станци залан ябуулагша ракетын хүсэд түргэнөөр ниидэжэ, һүүлшын шатын двигателиин хүдэлжэ байха үедэ тэрээнһээ таһаран һалаһан байна.

Замбуулинай «Электрон-1» станциин таһаран һалаһанай һүүлээр залан ябуулагша ракетын һүүлшын шата урид хараалагдаһан замаар ниидэлгээ үргэлжэлүүлжэ, шухала скоростьдо хүрэһэнэйнгөө һүүлээр замбуулинай «Электрон-2» станциие ниидэхээр хараалагдаһан замдань гаргаа.

Даб дээрэхи мэдээнэй ёһоор, замбуулинай станцинууд урид хараалагдаһанда дүтэрхы замуудта гаргагдаа гэбэл:

«Электрон-1» газарай нюрууһаа эгээн дүтэнь 406 километртэ, эгээн холонь 7100 километртэ ниидэнэ.

Электрон-2»—газарай нюрууһаа эгээн дүтэнь 460 километртэ, эгээн холонь 68200 километртэ ниидэнэ.

Станцинууд түрүүшынхинь 2 час 49 минутын, хоёрдохинь 22 час 40 минутын турша соо Газарые тойрон дабшаха. Замбуулинай станцинууд экваторһаа 61 градус һөөлжүүгээр ниидэнэ.

Научна аппаратура, радиотелеметрическэ оньһо түхеэрэлгэ, 19,943; 19,954; 20,005; 30,0075; 90,225 мегагерцын частота дээрэ хүдэлдэг «Сигнал» болон «Маяк» гэжэ радиопередатчигууд замбуулинай станцинууд дээрэ тодхогдонхой.

Газарай доодо болон дээдэ талын радиационно бүһэлүүрнүүдые, тэрээнтэй холбоотой физическэ үзэгдэлнүүдые нэгэн доро шэнжэлхэ гээшэ замбуулинай «Электрон-1», «Электрон-2» станцинуудые табилгын гол зорилго болоно.

Замбуулинай станцинуудые табижа, Газарай радиационно бүһэлүүрнүүдые шэнжэлхэдээ, зарядтай бодосуудай шанар, тэрэнэй али багаар байдаг, мүн энергетическэ спектор тухайнь үнэтэ научна мэдээ абаха арга олгоно.

Замбуулинай дайдын гүн гүнзэгыһөө гарадаг элдэб туяаталганууд, агаарай дээдэ захын физическэ эрхэ байдал нэгэн доро шэнжэлэгдэхэ юм.

Советскэ Союзай газар дээрэ байдаг командна-хэмжэлгын оньһо түхеэрэлгэнүүдтэй пунктнууд замбуулинай «Электрон-1», «Электрон-2» станцинуудай хойноһоо ажаглалта хэнэ, телеметрическэ мэдээсэлнүүдыень дамжуулан абана. Станцинууд дээрэхи аппаратурын хүдэлмэри залан ударидалга, тэдээн дээрэ тодхогдоһон программна-саг зуурын оньһо түхеэрэлгэнүүдээр, газар дээрэһээ үгтэдэг командаар бэелүүлэгдэнэ.

Бүхы оньһо түхеэрэлгэнүүдэйнь гэмгүй һайнаар хүдэлжэ байһые замбуулинай «Электрон-1», «Электрон-2» станцинуудһаа абаһан радиотелеметрическэ мэдээнүүд гэршэлжэ үгэнэ.

Абтаһан бүхы мэдээсэлнүүдые согсололго-тоололгын центр шэнжэлжэ байнхай.

Замбуулинай «Электрон-1», «Электрон-2» станцинуудые хэрэглэн хэгдэһэн научна шэнжэлэлгэнүүдэй дүнгүүд радиотелеметрическэ мэдээсэлнүүдэй абтажа, согсологдохо тудам тунхаглагдадаг байха.

Шэхэнэй шэмэг, нюдэнэй хужар

Уншагшадай анхаралда

Буряад үндэһэ угсаатан бусад арадууд шэнги баһал үльгэр, онтохоноо хэлсэжэ, сэдьхэл бодолоо сэлмээдэг, хоолойн һайханиие, хурганай мэргэниие һоридог байһан домогтой.

Удха, маягаараа ууган арадай үгэ зугаа, дуу хүгжэм ажалшадай дунда үе залгаһаар, уг дамжаһаар ерэһэн юумэл. Энээнһээ уламжалан, «үгытэй хүн үльгэршэ, үншэн хүн дууша» гэжэ хэлсэдэг болоһон ушартай.

Буряад зон эртэ буурал сагһаа хойшо ирагуу дуушадаар, бэрхэ хүгжэмшэдөөр, бэлигтэй үльгэршэдөөр, һүбэлгэн таабаришадаар, мэргэн харбагшадаар олон юм һэн гэдэг. Байдалайнгаа хэды хүндэшье һаа, үбэлэй һүниин утада эды тэдыгээрээ сугларжа, һайн сагай ерэхые хүһэн хөөрэлдэн һуухадаа, долоон хоногто дууһашагүй үльгэр, таабаринуудые арадай бэлигэй абдарһаа уудалдаг, дуу хүгжэм зэдэлүүлдэг, шог яряа дэлгэдэг байһан.

Тэрэ үе сагые мүнөөнэйнгөө байдалтай жэшэбэл, харанхы һүни нарата тунгалаг үдэр хоёр шэнгил. Арад зомнай али тухай баян, болбосон болооб, ажабайдалнай ямар ехээр хубилааб! Ажалша хүнүүдэй үниһөө хойшо хүсэһэн, хүлеэһэн бүхы юумэ бодото дээрээ бэелэн, одоошье совет арадай «шэхэнэй шэмэг, нюдэнэй хужар», сэдьхэлэй баяр болонхой. Энээнтэй дашарамдан, хүн бүхэнэй культурна эрилтын үдэрһөө үдэртэ ургажа байһаниинь элитэ.

Олониитэ уншагшадайнгаа, илангаяа холын гүүртэ, отара болон бригадануудаар хүдэлдэг хүнүүдэй, хүсэл эрмэлзэлэлые хангаха зорилгоор, «Буряад үнэн» газетэдэ мүнөөнэй субботоһоо «Шэхэнэй шэмэг, нюдэнэй хужар» гэжэ хуудаһан (дүрбэдэхи нюур) гарадаг болохонь. Энээндэмнай элдэб жанрай энеэдэтэйшье, һониншье материалнууд (бишыхан рассказ, очерк, репортажһаа эхилээд, үльгэр, таабари болон шог найруулга, зүбшэл, тайлбари ба элдэб зурагууд, юрэ бусын үзэгдэл болон ушарал тухай хөөрөөн) толилогдохоор хараалагдана.

Тус хуудаһанда тунхаглагдамаар зүйлнүүдые эльгээдэг байха бэзэ гэжэ хүндэтэ уншагшад, бэшэгшэд таанадтаа найданабди.

Эрдэм шэнжэлэлгын хүдөө ажахын Красноярскын институтда хүдөө тарянай шэнэ сортонуудые бии болгохоһоо гадна, элдэб янзын буртаг үбһэ, хорхой шумуултай химиин аргаар тэмсэхэ ехэ хүдэлмэри ябуулагдажа байдаг. Тус институдай ахалагша научна сотрудник Е. В. Савина хэдэн жэлэй турша соо иимэ туршалгануудые хэжэ байна. Тэрэнэй оруулһан дурадхалнууд хизаарай хүдөө ажахыда үргэнөөр хэрэглэгдэдэг. Зураг дээрэ: ургамалнуудые хамгаалха лабораториин ахалагша научна сотрудник Е. В. Савина (зүүн гарһаа), лаборантка А. Т. Абрамченко лаборатори соогоо байна.

ТАСС-ай фотохронико.

КПСС-эй ЦК-гай Пленумые угтуулан

САБШАЛАНГАА ШАНАРЖУУЛГААР ЮУ ХЭХЭ

Тарялан сабшалангаа ашагтайгаар эрхилжэ, бата найдабаритай ургаса ходо абадаг болохо тухай һүүлэй үедэ ехэ хөөрэлдөөн боложо байна. Энэ асуудалда КПСС-эй ЦК-гай декабриин Пленум онсо анхарал хандуулаа. Тэрэшэлэн февральна болохоёо байгаа Пленум мүн лэ хүдөө ажахын хүгжэлтын саашанхи гол шухала асуудалнуудые хаража үзэхэнь гээшэ. Энэ ушар хадаа хүдөө ажахыгаа хүгжөөхын тула али зэргын ехэ оролдолго манай партиин гаргажа байһыень үшөө дахин гэршэлнэ б... у.

Энээнтэй дашарамдуулан, хүдөө ажахыдахи нэгэ шухала асуудал тушаа тоггтохо зорилготойб. Мүнөө үе сагта малай гол тэжээл үбһэ ногоон байһаар ха юм даа. Тиимэһээ колхоз, совхозууд сабшалангаа анаг урэтэйгөөр анаглаха, ниитынгээ малда бардам хүрэхэ үбһэ тэжээл сабшажа абаха зэргэтэй. Гэһэн гэтэр манай совхоз һүүлэй жэлнүүдтэ тон бага хэмжээнэй үбһэ хуряажа абадаг болонхой. Май, июнь һаранuудта бороо хурын ородоггүйһөө болоно, ехэнхи хүдөө сабшалан гандашана.

Зүгөөр урдань манай эндэ ган гасуур болодоггүй һэн гэжэ хэлэхын аргагүй. Халтад гэхэдээл иимэнүүд жэл болодог байгша һэн. Тиигэбэшье һаань, урданай ажалшад малдаа эдюулхэ үбһөөр ядалдаа гэжэ дуулдаагүй юм. Ушар юуб гэхэдэ, али аргынь оложо, хабар, зундаа сабшалангаа һайса уһалдаг, үтэгжүүлдэг байгаа. Жэшээнь, Анаагай, мүн Үдын голдо, Зэргэлээ Аса, Аршаан нютагуудта ажаһуугшад өөһэдынгөө буусануудһаа 500—1000 бухал үбһэ сабшажа абагша бэлэй. Тэдэнэр гол, горхо хаажа, һубаг татажа, сабшалангаа уһалдаг, наг шэбхын шүүһээр хүрьһыень шанаржуулдаг, посхоод хорёо барижа хорёолдог һэн ааб даа.

Сэхынь хэлэхэдэ, тиихэ үеэр эдлэгдэдэг байһан зарим газарнууд мүнөө хаягдашанхай гү, али хуурай добуун болошонхой байдаг. Тэндэ малайшье бэлшэжэ эдеэлхэ юумэн олдохонь бэрхэтэй. Сабшалангаа һайжаруулха, үбһэ ехээр абадаг болохо тухай хубхай хооһон хөөрэлдөөнүүд хэдэн арбаад жэлдэ үргэлжэлһөөр. Тэрээнһээ ямаршье үрэ гараагүй. Жэлһээ жэлдэ сабшалангай хэмжээн бага болоно, ургасань доошоо ороно.

Манай сельсоведэй оршон соохи Анаагай совхозой 1-дэхи, 3-дахи фермэнүүдэй, Ааланай мал шахадаг совхозой сабшалан ехэнхидээ уһалагдамаар юм. Гол горходшье, аршаан булагуудшье эндэ яһала олон. Иимэ ехэ арга боломжотой байгаад, һанаһанда хүрэмөөр юумэн хэгдэнэгүй. Нилээд ехэ гол газар шугы бургааһанда дарагдажа, буртаг болонхой. Энээнэй хажуугаар Хориин леспромхоз уһанай эрье шадарай сабшалан ехээр гэмтээнэ.

Сабшалан һайжаруулха арга боломжо дүүрэн бии. Совхозшье техникээр нилээд баян гээшэ. Тиихэдэ Хори тосхондо машинно-мелиоративна станци (начальнигынь нүхэр Филимонов), уһанай ажахын управлени (эрхилэгшэнь нүхэр Нечаев) гэхэ зэргын тусхай эмхинүүд тоггтоогдонхой. Эдэ эмхинүүд манай ажахыда ехэ туһаламжа үзүүлхэ, газарынь уһалха уялгатай. Гэбэшье эдэнэр өөрынгөө урда табигдаһан зорилгые ёһоор бэелүүлжэ шаданагүй.

Совхозшье эдэ хоёр эмхидэ найдажархёод, һууха зэргэгүй байгаа. Сабшалан һайжаруулха саг үргэлжын звенонуудые фермэ бүхэндэ эмхидхэжэ, тэдэндэ газар даалгажа үгэбэл, түсэб даабари тодорхойлбол, ехэ юумэ өөһэдөөшье бүтээжэ байха һэн. Үбһэ ехээр абаха гээл һаа, мүнөөнһөө хүсэлхэ байгаа. Гол горходой эхеэр тошон халяажа, ондоли хүргэхэ, наг шэбхэ сабшалан дээрээ гаргаха, шугы бургааһа арилгаха, болдог отолхо гэхэ мэтын мелиоративна шухала хүдэлмэри бүтээхэ зэргэтэй, аргатайшье байна.

Теэд иимэ юумэнүүдэй мүртэйгөөр хэгдэдэггүй байһан дээрэһээ би иигэжэ һананаб. Ажахы бүхэн сабшалан һайжаруулха тодорхой хэмжээ ябуулгануудые дары хараалха ёһотой болоод байна. Хаана, ямар газарта хэды шэнээн сабшалан уһалагдажа шадамаар бэ, хаана хаалта шэнээр барихаб, хуушанаа заһахаб, ямар хэмжээтэй хүдэлмэри хэхэ хэрэгтэйб гэхэ мэтые тодо һонороор тодорхойлхо шухала. Тиигээд бүри мүнөөнһөө тэдэ хараалагдаһан юумэнүүдээ бүтээжэ хэрэгтэй. Тиигэбэл, газар ү... гын үеые һайн бэлэдхэлтэйгээ... тажа, түрүүшын һайрамай үһ... шалан дээгүүрээ тараажа ша... ха байна бшуу.

Тэрэшэлэн Үдэ мүрэн ха... хахаанай болоходо ехээр ха... Тэрэниие зүбөөр хэрэглэхэ ... мүн һанаагаа табиха ёһото... Мүн зундаа үерэй болоходо ... халидаг. Тиимэһээ набтар эр... дые бүхэлбэл һайн байгаа. ... болоходо ехэ сабшалан уһан... тадаг, сабшагдаһан үбһэншье ... жа ябашадаг ушар жэл бүхэн... хёолдодог гээшэ.

Ушар иимэһээ совхозой ди... уһанай ажахын управлени ... мелиоративна станцитай хамт... сабшалан һайжаруулха тушаа... са хөөрэлдөө һаань, аша ту... байха һэн гэжэ һананам. Тии... шье сабшаландаа онсо анхарал... дуулаагүйдэ аргагүй болоо гэжэ... хин дабтаха ушартайб.

Д. АЮШИ...
Хориин сельсоведэй гүйсэдкомэ... түрүүлэгшэ.

ЗҮҮН-СИБИРИИН СОВНАРХОЗДО

ҺАЙНААР ЭХИЛБЭ

«Лензолото» трестын горнягууд долоон жэлэй зургаадахи жэлые һайнаар эхилбэ. Алта малтан абаха январиин түрүүшын арбан хоногой түсэб 5 процентээр үлүүлэгдэбэ. Арбан хоногойнгоо түсэб 117 процент дүүргэһэн Артемовско прийскиин коллектив трест соогоо түрүүлжэ ябана.

«Восточно-Сибирская Правда» газетэһээ.

ШЕФҮҮДЭЙ БЭЛЭГ

Борзиин вагонно депогой коллектив шефтээ абаһан «Путь к коммунизму» колхоздо Техникын байшангай барилга үнгэрһэн жэлэй апрель һарада эхилһэн юм. Энэ барилга дээрэ олон воскресннгүүд эмхидхэгдэжэ, түмэр замшадһаа бүридэһэн барилгашадай тусхай бригада хүдэлжэ гараа.

Шэнэ жэлэй урда тээхэнэ барилга дүүрэжэ, шефүүд колхознигуудта бэлэгээ бариһан байна.

ХУБИТАЯА ОРУУЛХАН

Химическэ промышленностиие хүгжөөхэ тушаа партиин ЦК-гай декабриин Пленумэй хараалһан түсэб бэелүүлхэ хэрэгтэ өөһэдынгөө хубитые оруулхаар шиидэһэн Шэтын ТЭЦ-эй энергетигүүд электрын элшэ үйлэдбэрилхэ жэлэйнгээ түсэб декабриин 28 болотор дүүргэхэ, даабариһаа гадуур 1,5 миллион киловатт час энерги үйлэдбэрилхэ уялга абаба.

Тепловой болон электроэнергиин өөрынь үнэ сэн хямдаруулжа, ехэ химиин хүгжэлтэдэ хэрэглэмээр 25 мянган түхэриг алмагдахаар хараалагдана. Гадна эндэхи уралан нарижуулагшад 50 шэнэ дурадхалнуудые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлжэ, арба гаран мянган түхэриг алмахань.

«Забайкальский рабочий» газетэһээ.

ОРОЛДОСОТОЙГООР АЖАЛЛАДАГ АГИТАТОРНУУД

Манай партиин түүхэдэ алтан үзэгүүдээр бэшэгдэхэ КПСС-эй ЦК-гай декабриин Пленумэй материалнуудтай хүн бүхэниие танилсуулха гээшэ агитаторнуудай уялга. Ушар тиимэһээ Гэгээрэлэй министерствын партийна организациин агитаторнууд (хүтэлбэрилэгшэнь нүхэр Серебряков Р. А.) даадаг участогуудтаа ехэ хүдэлмэри ябуулжа байна.

Партийна бюро агитаторнуудайнгаа мэргэжэл дээшэлүүлхэ зорилгоор һарадаа нэгэ дахин семинар үнгэргэхэ, түрүү агитаторнуудай дүй дүршэлые үргэнөөр дэлгэрүүлхэ түсэб табинхай.

Эдэнэр һунгагшадай дунда һонирхолтой хөөрэлдөө үнгэргэхэһөө гадна, тэдэнтэй хамта кино, театрта гү, али музейдэ үе үе ошохо, үхибүүдээ ямараар хүмүүжүүлжэ байдаг бэ гэжэ һонирхохо, зүбөөр хүмүүжүүлхэ хэрэгтэнь туһалха гэжэ хэлсэһэн байна.

Агитаторнууд Бальчинов Б. Х., Мархаев К. М., Калашников Л. Л. болон бусад участогтаа ошожо, КПСС-эй ЦК-гай декабриин Пленумэй материалаар хөөрэлдөөнүүдые үнгэргөө.

Д. Ошоров.

ШЭНЭ АМЖАЛТАДА ЗОРИНО

Тулунай модо хюрөөдэдэг, болбосоруулдаг комбинадай коллектив партиин Центральна Комитедэй декабриин Пленумэй түүхэтэ шиидхэбэринүүдээр зэбсэгжэжэ, ажалай шэнэ амжалтада зорибо.

Үнгэрһэн жэлдэ эндэ модо хюрөөдэдэг рама бүхэн дунда зэргээр 58 мянган кубометр модо хюрөөдэжэ, жэлэй түсэб холо үлүүлэгдэһэн байгаа. Харин 1964 ондо тус комбинадайхид модо хюрөөдэдэг рама бүхэнэй ажалай бүтээсые 61 мянган кубометртэ хүргэхэ гэжэ шиидэбэ.

НҮХЭДЭЙНГӨӨ ЖЭШЭЭГЭЭР

Үнгэтэ металлургиин предприятинуудай түхеэрэлгэнүүдтэ хэрэглэгдэдэг детальнуудые бүтээдэг токарьнууд М. А. Маломанов, А. М. Метляев болон бусад Эрхүүгэй В. В. Куйбышевай нэрэмжэтэ заводто үндэр бүтээсэтэ ажалаараа мэдээжэ болонхой. Тэдэнэр нэгэн доро олон янзын зүйлнүүдые бүтээхэ баатай болобошье, даабаряа хододоол үлүүлһэн байдаг.

Тэдэнэй жэшээгээр хүдэлжэ эхилһэн хүршэ цехэй токарьнууд Ф. С. Скрасюк, Ю. С. Огонь-Догановский гэгшэд үдэр бүриингөө даабари 120—130 процент дүүргэнэ.

ГЭМЫНЬ УРДАА, ГЭМШЭЛЫНЬ ХОЙНОО

(Онохойн совхоз хартаабха, овощ тарилгада муугаар бэлдэнэ).

Онохойн совхозой гол һалбаринуудайнь нэгэн—огород эрхилэлгэ болоно. Город шадархи ажахынуудай тоодо ородог һэн тулада хартаабха, овощ ехээр тариха, һайнаар ургуулхадань таатайшье, олзо доход ехээр оруулжа шадахашье зэргэтэй. Мүн энэ ажахы хамаг огородойнгоо газар уһалха аргатай. Тиимэһээ мүнөө жэлдэ 500 гектар (нёдондонойхиһоо 200 гектараар ехэ) хартаабха, 150 гектар овощ (50 гектараар дээшэ) ургуулха түсэбтэй.

Үндэр баян ургаса хуряажа абахын тула огородойнгоо газар һайса үтэгжүүлхэ шухала ха юм даа. 20 мянган тонно наг шэбхэ поли дээрээ гаргаха, ехэ хэмжээнэй үнэһэ, шубуунай аргал суглуулха, минеральна үтэгжүүлгэ худалдажа абаха ёһотой байна. Тэдэ бүгэдые агротехникын заабариин ёһоор газарай хүрьһэндэ оруулаад, ургасын хойноһоо һайн харууһа эмхидхээд байбал, элбэг баян ургаса абтахашье байха.

Гэбэшье ехэ ургасын тэмсэл мүнөөнһөө хэгдэжэ байха зэргэтэй аад, мүртэй юумэн совхозой отделенинүүд дээгүүр хэгдэнэгүй, дутуу дунда зүйлнүүд олон байһаар. Звено бүхэн нэгэ жэгдэ һайнаар хүтэлнэгүй, наг шэбхэ зөөлгэн ёһошолон эмхидхэгдэнэгүй. Жэшээнь, 4-дэхи отделениин нүхэр Балаганскиин даадаг хартаабхашадай звено 70 гектарта тарилга хэхэ юм. Теэд хартаабха тариха участогтаа миил 39 тонно шэбхэ гаргаад байна. Мүн эндэ 25 гектар овощ һуулгаха байна (звеноэ даагшань нүхэр Белых). Овощ ургуулагшадшье шэбхэ баһал хангалтагүйгөөр зөөнэ. Эндэ 351 тонно наг шэбхэ гаргагданхай. Харин тиихэдэнь 2-дохи отделениин хартаабхашан А. Ф. Мильгуновагай звено 1000 гаран тонно шэбхэ поли дээрээ гаргаад байна.

Совхозой дирекци энэ шухала хүдэлмэри тушаа анхаралаа табинагүй. Зарим звеное даагшад мүнөө болотор ямаршье түсэб даабаритай байһанаа мэдэнэгүй. Сэхынь хэлэхэдэ, дирекциин зохёоһон түсэб звеное даагшадта хүрэжэ ошоогүй, отделенинүүдэй контороһоо саашаа гаража ошоодүй байһаар. Үнгэрхэдоо зарим звенонуудта газарыеньшье тааһалжа үгөөгүй байшоо.

— Мүнөө жэл 23 гектарта овощ тарихаш гэгшэ. Теэд нёдондо тарилга хэһэн 14 гектар газартайгаа мэдэдэгби. Бэшэ газарымни хаана заалха юумэ ааб даа,—гэжэ Хуушан Хүрбын отделениин огородшон эхэнэр Евдокия Федоровна Белых мандаа хөөрөө һэн.

Маевка тосхондохи овощ ургуулха звенодо трактор, культиватор, бороо шэнгеэр уһа сүршэхэ түхеэрэлгэ даалгажа үгэнхэй. Мүн эндэ 20 хүн звенодо хүдэлхөөр томилогдонхой. Мүнөө тэдэнэй 5—6 хүниинь лэ шэбхэ гаргалга дээрэ хүдэлнэ. Тиихэтэй хамта мүнөө болотор энэ звеное хүтэлбэрилхэ хүн олдоодүй. «Шэбхэ шэрэжэ байһан тракторыемнай отделениин хүтэлбэрилэгшэд ондоо хүдэлмэридэ эльгээжэрхинэ» гэжэ эндэхи огородшод гомдоно. Иигэжэ шэбхэ шэрэлгэндэ һаад тойбо ушаруулна, бэлэдхэлэй хүдэлмэри удааруулна.

Тус совхоз хартаабхын хүрэнгөөр дуталдана. Тэрэниие хүсэлдүүлхэ оролдолго гарганагүй. Бии байһан хүрэнгөө ёһоор хадагалжа биранагүй. Хартаабха хадагалдаг газарынь нойтон, харанхы, термометршье үгы юм. Тэндэнь үхэр хулганаан үдэшэнхэй. Эдэ бүгэдэ хартаабхын үрэһэнэй гэмтэхэ ябадалда хүргэжэ болохонь гайхалгүй.

Хартаабха, овощ тариха газарынь сүм уһалагдахаар юм гээд хэлээ һэмди. Тиимын тула тус ажахыда минеральна үтэгжүүлгэ абаха арга боломжо бии. Гэбэшье энэ үнэтэ, ашаг ехэтэ үтэгжүүлгые хадагалха газаргүй. Ядахын сагта һарабшаншье бариха, аммиагтай уһа эюулхэ амһарта бэлдэхэ байгаа ха юм.

Совхозой партийна болон профсоюзай комитедүүд энэ шухала асуудалда анхаралаа баһал хандуулнагүй. Хартаабхашад, овощ ургуулагшад социалис уялгануудые абаадүй, тэдэнэй дунда мүрысөөншье эмхидхэгдээгүй байна. Гадна тэдэнэй эрдэм мэргэжэл дээшэлүүлхэ тухай ямаршье хараа түсэб зохёоһон юумэнь үгы, һанаа амар һууна.

Хартаабхын, овощой үндэр баян ургаса хуряажа, өөһэдынгөөшье, мүн городой ажалшадай эрилтэ хэрэглэмжые гүйсэд дүүрэн хангаха, олзо доход ехээр оруулха гэжэ бодоо хадаа Онохойн совхозой хүтэлбэрилэгшэд мэнэ гэһээр шиидхэхы хэмжээ абаха уялгатай. Үнжагайруулжа заашье болохоор бэшэ гэжэ һанагдана.

Б. АЛЕКСЕЕВ.

Түнхэн тосхондо үнгэрэгшэ жэлэй декабрь һарада үрэ жэмэсэй завод ашаглалгада үгтэбэ. Тус завод жэлдээ нэгэ миллион банк консервэ гаргаха юм. Мүнөө эндэ 10 янзын консервэнүүд үйлэдбэрилэгдэнэ. Зураг дээрэ: мастер Октябрина Протопопова варени шанадаг аппарадай хажууда.

А. ИСТОМИНОЙ фото.

ШУХАЛА ШАЛГАЛТА

Январиин 1-һээ эхилжэ республикын предприяти, барилга, склад, баазануудаар хара, үнгэтэ металл хадагалха, бүридхэхэ, зүбөөр ашаглаха хэрэг шалгагдана.

Шалгалтада партийно-гүрэнэй хиналтын хүдэлмэрилэгшэд, эдэбхитэд, партийно-гүрэнэй хиналтада туһалха группа, комисси, постнууд хабаадалсана. Гадна энэ шухала гүрэн түрын хэрэгтэ профсоюзна, комсомольско организацинууд, комсомольско прожекторэй постнууд, статистическэ, финансова органуудай хүдэлмэрилэгшэд хабаадалсана.

Шалгалтын гол зорилго юуб гэхэдэ, үнгэтэ, хара металлай хаана, ямар предприяти дээрэ хэды шэнээн бии байһаниие элирүүлхэ, хайшан гээд гаргашалагдадагынь шалган гуримшуулха хэрэг болоно.

Улаан-Үдэ городой промышленна зарим предприятинуудаар шалгажа үзэхэдэ, тоо бүридхэлдэ металлнуудай дутуу абтаһан, үгышье һаа, хэрэглэмжэһээ үлүүгээр абаад, нюужа байһан ушарнууд али олон элирүүлэгдэбэ. Жэшээлхэдэ, «Электромашина» заводой кран бүтээдэг цехтэ түмэр сортонууд нормоһоо үлүүгээр гаргашалагда да байба. Тиихэдэ Кировэй нэрэмжэтэ завод дээрэ эндэхи үйлэдбэридэ хэрэглэгдэхэгүй 9 тонно хушалтын түмэр олдоһон байна.

Хара, үнгэтэ металлнуудые хэрэглэмжэһээ үлүүсэ ехээр абажархёод, тэдэнээ тоосоо мэдээндээ оруулангүй байһан ушар нооһо угаадаг фабрика, харгы барилгын управлени, «Красный путь» завод болон бусад зарим предприятинуудаар элирүүлэгдэһэн байна.

Шалгалта үргэлжэлһөөр. **Д. Цыбикжапов.**

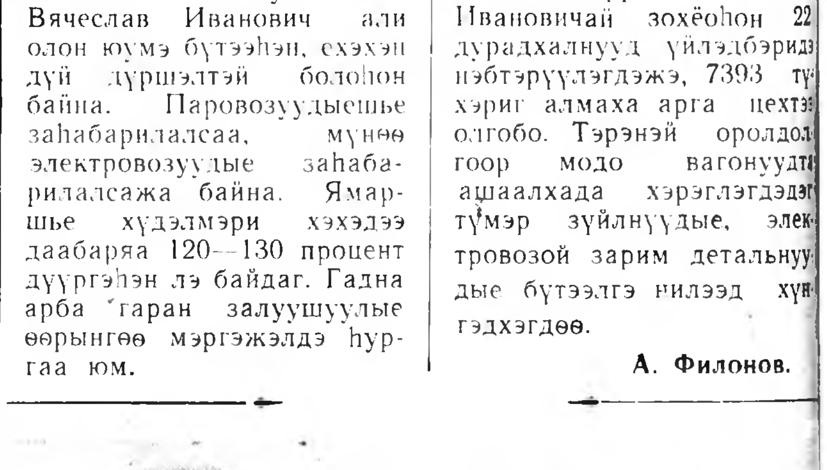
НҮХЭДТӨӨ ХҮНДЭТЭЙ

ЛВРЗ-гэй металлическа конструкцинуудай цехтэ Вячеслав Ивановичые танихагүй хүниие олохогүйт.

17 жэл... Энэ хугасаа соо Вячеслав Иванович али олон юумэ бүтээһэн, ехэхэн дүй дүршэлтэй болоһон байна. Паровозуудыешье заһабарилалсаа, мүнөө электровозуудые заһабарилалсажа байна. Ямаршье хүдэлмэри хэхэдээ даабаряа 120—130 процент дүүргэһэн лэ байдаг. Гадна арба гаран залуушуулые өөрынгөө мэргэжэлдэ һургаа юм.

Коммунис ажалай ударник нүхэр Ковалюк уралан нарижуулгада эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг. Һүүлэй жэлнүүдтэ Вячеслав Ивановичай зохёоһон 22 дурадхалнууд үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэгдэжэ, 7393 түхэриг алмаха арга цехтэ олгобо. Тэрэнэй оролдолгоор модо вагонуудта ашаалхада хэрэглэгдэдэг түмэр зүйлнүүдые, электровозой зарим детальнуудые бүтээлгэ нилээд хүнгэдхэгдөө.

А. Филонов.

РСФСР-эй Верховно Советэй депутат Таисия Егоровна Синцовагай хүтэлбэрилдэг слесарьнуудай бригада Улаан-Үдын вагонно депогой түрүү бригаданuудай нэгэн юм. Энэ бригада халаан бүриингөө даабари ходо үлүүлэн дүүргэнэ. Зураг дээрэ: нүхэр Синцова бригадынгаа гэшүүн—коммунис ажалай ударник Павел Иванович Загузинтай хөөрэлдэжэ байна.

А. МАНТАЕВАЙ фото.

ЭБЛЭН ОРЫТ—ЗОРИҺОНТНАЙ ХҮСЭЛДЭХЭЛ

Эдлүүриин долоо мянга халта гаран гектар газартай, Бүхэн, Харганаа нютагуудые эзэлһэн Кировэй нэрэмжэтэ колхоз городто дүтэ оршодог. Тиимэһээ овощ, хартаабха ехээр тарижа, һү һаалиин мал олоор үдхэжэ, городойхидые һайса хангалсажа, олзо доходоо жэлһээ жэлдэ арьбадхаха аргатай.

Зүгөөр ажахынгаа һалбаринуудые анханһаа бодомжотойгоор, холын хараатайгаар хүгжөөгөөгүйн шалтагаанһаа тус колхоз һүүлэй хэдэн жэлэй туршада байра дээрээ тоггтошоо. Тарилгын талмайн бүридэлые абажа харабал, орооһото ургамалнуудай удельнэ хэмжээн оройдоол 52 процент, тэрэнэй 22 процентые энэ ажахыда эгээ таарууу, ашаг ехэтэй, олон жэлэй туршада шалгадгаһан шэниисэ, 1,5 процентые хартаабха, овощ эзэлдэг байгаа. Гэхэ зуура нютагайнгаа сагай уларилай, газарай хүрьһэнэй онсо илгаае хараадуулангүй хараха зэргэдэ түрүү ажахын «шэнжэтэй» болгохо һэдэлгээр ургамал бүхэнэй «дээжэ» «һони һүрэгөө һонгино амта...й» гэһээдэл таридаг һэн. Гаргашаяашье тэхэрюулхэгүй, тон бага ургаса үгэдэг хара тарян бүх... тарилгын табанай нэгэ хубиие эзэлдэг байһан юм.

Тогтууритай баян ургаса абахын түлөө жэл бүри бүхы агротехническэ хэмжээнүүдэй наринаар бэелүүлэгдэдэггүй, уһалагдахаар пэлэнхы ехэ тарялангай жэлһээ жэлдэ уһалагдадаггүй, үрэжүүлэгдэдэггүй дээрэһээ һүүлэй арбаад жэлэй туршада гектарай оройдоол 5—6 центнер ургаса хуряагдадаг болоо һэн.

Бүхы олзо доходойнь табанай дүрбэн хубиие оруулдаг мал ажал баһал гээгдэжэ, урда урдынхиһаа малай ашаг шэмэ доошолһон, хонидойнь тоо үсөөрһэн, һү һаалинь хороһон. Иимэ ушар саашадаа яашье тэсэшэгүй.

Гээгдэнги ажахынуудые түрүү зэргэдэ гаргаха тухай Н. С. Хрущевой гүнзэгы удхатай бэшэг эгээл саг соогоо гаража, 1963 оной октябрьда колхозой ажахые хоёр жэлэй турша соо ... хүгжөөхэ, олзо доходоо хоёр дахин ехэдхэхэ тодорхой түсэб зохёогдоо бэлэй. «Одоол баялигай түлхюур гартамнай орохонь. Дэг гэжэ дабаан дээрэ гарахамнай ха» гээд харганаагаархин хүсэлэйнгөө бэелүүлэгдэһэн мэтэ баярлаа һэн.

Хүгжэлтынгөө дабаанда гараха түсэбэйнь хараалагдаһанһаа хойшо дүрбэ һара шахуу болобо. Теэд юун хэгдээб гэжэ асуубал, хурга даран тоолохоор, омогорхон хэлэмээр зүйл байхагүй.

Овощ, хартаабха, орооһото ургамалнуудые илангаяа ехээр тарижа, баян ургаса хуряадаг болохо зорилго табигдаһан. Тиигээд Баруун Харганаадахи 300 гектар газараа намаг шабарһаань хатаахаяа нёдондо намар 24 модо утатай һубагуудые татаһан байна. 700 гектар намарай паар хахалха аад, трактор хүртэбэгүй гээд, хахадлаад орхижорхёо. Хамтадаа 2000 дүрбэлжэн метр талмайтай арочна гурбан теплицэ барихаар түсэблөөд, нэгыень лэ һая бэлдэжэ, хара шорой, шэбхэ тэндээ аргаахан зөөжэ байнхай. Газар тарялангай талаар хэгдэһэн ажалынь иигээд, ёһо хэмээгээд лэ хизаарлагдашана.

Тарялангаймнай газар, сабшалан үнинэй биратайгаар үтэгжүүлэгдээгүй, шэбхэжүүлэгдээгүй гэлсээд, үнгэрэгшэ намарһаа эхилжэ наг шэбхэ ехээр гаргахаар шиидээ юм. Теэд энэнь үнэндөө хооһон хөөрэлдөөн болошоо. Кукуруза тариха зарим газартаа намар орой 100 тонно тухай шэбхэ гаргаад лэ, һөмо залин унтаршоо. Минеральна үтэгжүүлгэ хэдые абахаяа, яажа хэрэглэхээ хүсэд тодорхойлоодүй. Шииг нойто газарай хүрьһэндэ ехээр барижа абахын тула мүнөө үедэ тарялан, сабшаланда тошон халяаха, саһа тоггтоохо гэжэ хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэдынь оггтолон бодоногүй. Поли бүхэнэйнгөө хүрьһэнэй онсо шэнжэ шанарые түргэн шалгуулха, хаана ямар ургамал тарибал таарамжатайб гэжэ элирүүлхэ тушаа анхарал табигданагүй.

Мал ажал хүгжөөхэ 1963 оной түсэб баһал дүүргэгдээгүй. Эбэртэ бодо малайнь тоо 1962 онойхиһоо 77-гоор, хонидынь 220 толгойгоор хороо. Үнеэдэ олошоруулха гээд, үнэндөө хоёр жэлэй саада тээхи хэмжээндээ үлэшоо. Мал олоор гарзалуулагдаа. Үнгэрэгшэ жэлэй декабрь һарада 11 бодо мал хоролтодо ороһон. Нарай түлэй муугаар, зоотехническэ заабари сахингүйгөөр харууһалагдаһанһаа шалтагаалан, 1963 ондо аяар 55 тугал гарзалуулагдаа, 28 үнеэн һубайраа бшуу. Тэрэ тоодо гансахан түбэй фермэдэ (ахалагша һаалишаниинь З. Содномова) арбаад үнеэн һубайршанхай.

Һү ехээр һааха тэмсэлэй ёһотойгоор эмхидхэгдээгүй, олонхи һаалишадай хара амяа хараад, эдэбхи үүсхэлгүйгөөр, хуушанайхяараа ажаллаһанһаа болоно, 1962 онойхиһоо 400-гаад центнерээр бага һүн һаагдаа. Тодорхойлбол, үнеэн бүриһөө 1700 килограмм һүн һаагдахаар түсэблэгдэһэн һаа, бодото дээрээ 280 болгогдоо. Гэхэ зуура 1963 ондо урда жэлэйхиһээ 14 центнерээр гэхэ гү, али хонин бүриһөө 100 граммаар бага нооһон хайшалагдаһан, түсэблэгдэһэндэ орходоо 20 мянгаар үсөөн үндэгэн абтаһан байха юм.

Гахай, тахяа, үнэгэ, зүгы үсхэбэрилгэ жэл бүхэндэ колхоздонь бирагай ашаг олзо оруулнагүй. «Эдэмнай юуншье хадаа ниитын зөөри гээшэ. Үсөөхэншье һаа, өөһэдын үндэгэтэй, мёдтой, арһатай, гахайн мяхатайхан байя» гэлсээд лэ, жэл бүри хуушанайхяарнь үлөөдэг, мүнөөшье хубилгагдаагүй.

Колхозоо тусхай шэглэлтэй хоёр бригада болгожо, нэгэндэнь хонидоо, эбэртэ бодо малаа, нүгөөдэнь тарян ажал, гахай, тахяа үсхэбэрилгэ, овощ, хартаабха тарилга, мал түлжүүлгэ, шахан таргалуулга даалгаха шиидхэбэри октябрьда гаргагдаһан байна. Зүгөөр энээнээ хүсэд бэелүүлтэрнь, ажал хүдэлмэреэ хаа хаанагүй гуримшуултарнь горитой саг үнгэршэхэнь ха.

Эндэ дурдагдаһан баримтанууд юун тухай тодорхойлноб гэхэдэ, Кировэй нэрэмжэтэ колхозойхид гээгдэлдэ ороһон ажахыгаа эрид хүгжөөхэ, сохом дүүргэгдэхээр түсэб зохёогоод, тэрэнээ үдэр бүхэнэй үргэн мүрысөөн, шанга тэмсэл соогуур бэелүүлхые оролдоногүй. Хүн бүхэнэй түсэб, уялгаяа ямараар бэелүүлжэ, ямар эрилтэ, дутагдалтай байһыень хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд саг үргэлжэ хинаж шалганагүй. Колхозой түрүүшүүлэй дүй дүршэлые бүгэдын шадабари болгохын, гээгдэжэ ябаһан хүнүүдтэ саг соонь боломоор туһа хүргэжэ, ажалаа бүхыдэнь һайжаруулхын тула правлени, партийна эхин организаци дүүрэн хүсөөрөө ажалланагүй. Олон жэлэй туршада ёһын тэдыдэ гоё, гоё уялганууд абтаад лэ, үнэндөө саарһан дээрээ, хооһон үгэнүүд болоод лэ үлэшэнэ.

Харганаагайхид эблэжэ ороод, ниитынгээ хэрэгэй түлөө хүн бүхэнэй үнэн сэдьхэлһээ тэмсээд, тон бүтээсэтэй һайнаар ажаллаа һаа, зориһондоо хүрэхэ, түрүү зэргэдэ гараха, хоёр жэлэйнгээ түсэб лаб дүүргэжэ шадаха гээд найдахаар.

Д. Чимитов,
манай тусхай корр.

БУРЯАД ҮНЭН

2-дохи нюур.
1964 оной февралиин 1.

Колхозуудай тоосоото hунгуулиин суглаануудай урда тээ

КОЛХОЗОЙ ДЕМОКРАТИИН ГУРИМУУДЫЕ НАРИНААР САХИХА

Ниитын ажахые эмхидхэн ябуулха талаар колхознигуудай эдэбхи түсэлые бүхы хэмжээгээрнь саг үргэлжэ хүгжөөжэ байха хэрэгтэ партии, правительствамнай ехэ анхарал табидаг. Хүдөө ажахын артелиин Устав тухай, колхозой үйлэдбэриие эмхидхэн хүтэлбэрилгэдэ колхознигуудые үргэнөөр хабаадуулжа байха тухай КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй ехэ удха шанартай тогтоол 1956 ондо гараа hэн.

Ниитын ажахын ёhотой эзэд болоhон колхозлигууд саашанхи хүгжэлтынгөө түсэбые хамтын хүсөөр зохёожо, тэрэнээ эдэбхитэйгээр бодото дээрэнь бэелүүлэлсэжэ, шэнэ шэнэ амжалтануудые туйладаг. Гадна шэнэ болоhон хубилалтануудые хараада абан, Уставай зарим зүйлнүүдые ондоо болгодог, нэмэлтэ оруулдаг. Демократиин ёhо гуримуудай нарин нягтаар сахигдадаг, суглаанай саг соогоо үнгэргэгдэдэг, хүтэлбэрилэгшэдэй колхознигуудтаяа ходо зүбшэдэг газартал ажал хэрэгынь заабол амжалтатай байдаг бшуу.

Колхозой демократиин ёhо гуримуудай наринаар сахигдадаг ажахы дурдая. Мухар-Шэбэрэй үйлэдбэриин управлениин «Знамя Ленина» гэдэг томоодхогдоhон колхоз хахадынь ород, хахадынь буряад тосхонуудhаа бүридэнэ. hүүлэй хэды жэлэй туршада культурно-ажаhуудалай олохон барилга бодхоогдоо. Колхозой түб болохо Хушуун Үзүүртэ найман жэлэй hургуули, больница, клуб колхозой хүсөөр баригдаа. Колхозой бусад hуурин газарнуудта мүн лэ имэ барилганууд хэгдэhэн байна.

Тус колхозой ниитын ажахы урдынхиhаа улам ехээр хүгжөөгдэжэ, үнгэрэгшэ жэлдэ олзо доходынь 1,5 дахин ехэдхэгдэбэ. Гэшүүдэй, мэргэжэлтэдэй ажалаа hэлгэхэ, колхозhоо гаража ошохо ябадал тохёолдодоггүй. Яахадааб гэхэдэ, колхоздонь hайнаар ажаллаха, олзошье олохо арга боломжо бии.

Энэ колхозой ажал хэрэгтэй hайса танилсаад, правлениин заседани, ниитын суглануудай протоколнуудые нарибшалан хараад байхада, демократиин ёhо гуримуудай хазагайруулагдадаггүйнь элирнэ. Жэшээлбэл, 1963 ондо олонхи гэшүүдэйнь хабаадалгатай ниитын дүрбэн суглаан үнгэргэгдэжэ, Уставта хубилалта, нэмэлтэ оруулха асуудалнууд зүбшэгдэhэн байна. Мүн үйлэдбэриин түсэб тэндэнь баталагдаhан, шэнэ гэшүүдые абаhан. Тиигээдшье колхозой түрүүлэгшэ Цырен Семенович Семенов гэшүүд бүхэнтэйгөө ходо зүбшэжэ, ямар дурадхал hанамжатай, ажалаа hайжаруулха hанал бодолтой ябаhыень тодорхойлон мэдэжэ абадаг.

Ниитын ажахын гол шухала асуудалнуудай бүхы колхознигуудай хабаадалгатайгаар шиидхэгдэдэг дээрэhээ хуули ёhо хазагайруулха, гэмтэ хэрэг хэхэ ябадал нёдондо жэл үзэгдөөгүй. Гэхэ зуура ниитын элдэб эмхинүүд тэндэнь эдэбхитэй hайнаар хүдэлдэг байна.

Гэбэшье бусад зарим колхозуудай түрүүлэгшэнэрэй зүгhөө колхозой демократиин ёhо гуримуудые бүдүүлигээр эбдэдэг ушар үзэгдэнэ. Колхозой үйлэдбэриин шухалын шухала асуудалнуудые хамтын хүсөөр шиидхэхэ гэhэн Уставай эрилтэнүүдые сахидаггүй. Энэнhээ шалтагаалан ниитын хэрэгтэ hаад тойбо ушаруулагдан. Хүдөө нютагуудаар шалгалта хэхэдэ, зарим колхозуудта ниитын суглаан жэлэй эхиндэл үнгэргэгдэнэ. Энэнь тоосоото, тоосоото-hунгуулиин, сметэ, үйлэдбэриин түсэб баталха, ажалай нормо тодорхойлхо суглаанууд болоно. Тиигээд саашадаа гэшүүдэй ниитын суглаан зарлагдадаггүй, үгышье hаа, үсөөхэн гэшүүдэй хабаадалгатайгаар үнгэргэгдэдэг. Энэмнай Уставые сэхэ хазагайруулhан ушар болоно.

Жэшээ болгон хэды баримтануудые дурдая. Улаан-Үдын үйлэдбэриин управлениин «Дружба» колхозой ниитын суглаанда 890 гэшүүдэйнь 220 хүн хабаадаа. Эгээл энэ суглаандань 1962 оной ажалайнь дүн, ажалай түлөөhэн болон бусад шухала асуудалнууд зүбшэгдэhэн байха юм. Мухар-Шэбэрэй үйлэдбэриин управлениин «Путь Ленина», «Заганай колхозуудта үнгэрэгшэ жэлдэ тоосоото-hунгуулиин суглаан февральда зарлагдаа hэн. Жэлэй туршада бэшэ суглаан тэндэнь үнгэргэгдөөгүй байшоо. Үнгэрэгшэ жэлэй түрүүшын хахадай туршада энэл Мухар-Шэбэрэй управлениин «Коммунизм», «Победа», «Рассвет», Ленинэй нэрэмжэтэ колхозуудта хоёр-хоёр суглаан зарлагдаhан байна. Харин Уставай ёhоор жэл соогоо бүхыдөө 4 дахин ниитын суглаан зарлагдаха байгаа бшуу.

Эдэ «Рассвет», «Путь Ленина», Ленинэй нэрэмжэтэ колхозуудай хубилалта нэмэлтэтэйгээр баталагдаhан, уставууд мүнөө хүрэтэр аймгүйсэдкомдо харагдажа үзэгдөөгүй байhаар.

Кабанскын үйлэдбэриин управлениин «Заветы Ильича» колхоздо нёдондо жэлэй эхеэр ниитын суглаан нэгэ зарлагдаад лэ, саашадаа колхозой гол шухала асуудалнууд прaвлениин заседани, үсөөхэн хүнэй хабаадалгатай, суглаан дээрэ шиидхэгдэhэн байна. «Прибайкалец» колхозой түрүүлэгшэ А. А. Шатов правлениингээ суглаае үсөөхэн гэшүүдэй хабаадалгатайгаар үнгэргэдэг байгаа. 1963 оной февралиин 5-да, майн 13-да болоhон заседанидань 11 гэшүүдэй оройдоол 5-иинь хабаадалсаа.

Зэдын үйлэдбэриин управлениин «Родина», «Дружба», «40 лет Октября», «Улаан-Үдын управлениин Калининай нэрэмжэтэ колхозуудта шухала асуудалнууд гансал түрүүлэгшын хэлэhээр шиидхэгдэдэг, правлениин заседани үсөөн зарлагдадаг байгаа.

КПСС-эй ЦК-гай XX съездын шиидхэбэринүүдэй ёhоор бүхы гүрэнэй, ниитын байгуулалтада демократиин ёhо гуримууд хүсэдөөр hэргээгдээ. Мүн колхозой демократи баhал бүхы хэмжээгээр хүгжөөгдэжэ байна. Саашадаашье колхозой ниитын хэрэг шиидхэлгэдэ үргэн олон колхознигуудые саг үргэлжэ хабаадуулха, ажал хүдэлмэреэ эрид hайжаруулха хэмжээ абажа байха шухала.

И. Балуров,
Буряадай АССР-эй прокуратурын ниитын хиналтын таhагай начальник, юстициин ахалагша советник.

«Октябрьский» совхозой (Зэдэ) Дэбээнэй гүүртын hаалишан Мани-Дари Хандажаповна Базаржапова үнгэрэгшэ жэлдэ үнеэн бүриhөө 1800 литр hү haaгаа. Мүнөө жэл бүри ехэ hү hаахын түлөө тэмсэнэ. Зураг дээрэ: М-Д. Базаржапова.
С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Залуушуул энээн тухай мэдэхэ ёhотой

Банзаровай добо

(ДУРДАЛГА)

Заганай дабаан... Урда Хёлгые хэлэм Түгнэ, Улаан-Үдэтэй холбоhон зам харилсаанай ехэхэн hудаhан энээгүүр гарадаг. Ташалан эгээ түрүүтэнь хүлэг агтын хүлhэн ниргэн гоожодог гээ. Теэд, мүнөөшье... Хүдэр мотоорой хүсөөр, ... машинын гүйдэлөөр, абяангаар урилдадаг самолёдуудай болон сахилгаан хурдан замбуулинай ... нисэнүүдай ниидэлгээр аяншалхоло дүтые; харгы замай уруу үгсэлүүрые хэмжэдэг сагта хагатын шадалаар сасуулбари хэлэгдэhэн хэрэг гэгдэхэ ааб ...

Заганай дабаанай харгышье ондоо боложо. Үргэн дардам шоссейгээр машинануудай таhалгаряагүй hүндэлгэн. Мүнөөшье гоё hайхан автобус дүүрэн харгымни ханинар — Улаан-Үдэ элдэб хэрэгээр ошоод, ... ябаhан Бэшүүр, Хэрээтын ..., Бодонгууд, Шэбэртын ... —аян замай аятайда дашуурhан энеэлдэн зугаалалдан, боолон уруудам руу табилуулнабди. ... хоёр тээhээнь хашажа хаhан арьялаа үдхэн ой зайдан..., бүтүү хирбээ шэбэр бургааhаар hахалтаhан Эбэр hүндэлгын ... харагдаад, hугаран ходорhон гээгдэжэ, автобуснай дэгтэ добо ... шиигэнан абирба. Ехэл хүхюу... маhаралдан хөөрэлдэжэ ябаhан ...аарнь тухайлхада гушаад оной комсомолшууд, үнгэрэгшэ дайнай ... хэбэртэй) бүлэг соohoo ...иинь гэнтэ хөөрөөгөө таhалжа, ... даа нэгэ хүндын ёhоной ...тайгаар: «Банзаровай добо», гэhэнь, нүхэдынь малгайнуудаа хуу... абяагүй болошобо.

Банзаровай добо... Банзаров... Эрхим соёл, эбтэй эетэй хамтын хүсэ, трактор агта, таряанай долги асар..., талын шарайhаа харанхы да... хюhан, малша буряад зоной ... ажабайдалые үндэhөөрнь хубилгаа байhан үе саг бэлэй.

Мухар-Шэбэрэй аймагай Амгаланта (Хайрангын эбэр) нютагай ...тэй малшанай 20-оод наhатай хүбүүн Цырендоржи Банзаров бүхы ... зүрхөөрөө шэнэ байдалда ... тэрээнэй түлөө комсомолой зэргэдэ жагсалсан ажаллажа, тэмсэжэ ороо бэлэй. Үнэн сэхэ ябадалаараа, үгытэйшүүлэй этигэл найдабариень хангадагаараа нютагтаа ...тэй, найдамтай хүниинь болоо ... 1928 ондо таряашадай комитеэй (крестком) түрүүлэгшээр hунгагдаад, эмхидхэлэй, ниитын ехэ хүдэлмэри ябуулhан байна. 1930 ондо коммунис партиин зэргэдэ оробо. Нюдарган баяшуулай элдэб тойбо, мэхэ гохотой эрид шууд тэмсэhэн түүхэтэй.

1930 оной март hара. Жабартай нэгэ үглөөгүүр албан хэрэгээрээ Мухар-Шэбэр орожо ябаба. Нюдарган баяшуул оггожо байгаад, хорото муухай доболго хэбэ. Дайсадаар байлдахадаа гараа ходо буудуулhан, нюураа шархатаhан Ц. Банзаровые дайсадай гарта ороhон бусад 24 эдэбхитэд—нүхэдтэйнь хамта, алаха гэжэ байхадань (4 хүниие алаад байгаа) арадай милициин отряд ерэжэ абарhан гэдэг.

Дайсадай хоро, үhөө, заналта Ц. Банзаровые айлгажа сухарюулаагүй. 1930 оной зун нютагтаа «Шэнэ зам» гэжэ нэрэтэй колхоз эмхидхээд, түрүүлэгшээрнь hунгагдаба. Удангүй милициин хүдэлмэридэ абтаа. Тэндээ амжалтатай хүдэлжэ байтарнь, нютагтань шэнээр эмхидхэгдэhэн леспромхоздо хүдэлхыень 1931 ондо партиин райком эльгээбэ.

...1932 оной май hара. Газар дэлхэйн амисхаал орожо байhан үе. Ногоон торгон тэрлигээ нэмэрhэн ой hэбшээндэ шааяна. Сэсэг набшын сорьёмо хангал, шубуудай жэргээн. Ц. Банзаров Эбэр hүндэлгын хүндые уруудан табилуулна. Аймагай центр ошоhон албанайнгаа хэрэг бүтээhэндээ баяртай, зүрхэ сэдьхэлээрээ хабарай hайханиие нааршаан, нютаг орондонь үргэн далайсатайгаар дэлгэржэ байгаа шэнэ байдал тухай, бүри hайхан ерээдүй тухай, дүрбэтэйхэн Коля хүбүүн тухайдаа бодожол ябаа ёhотой! Гэнтэ буугай дуун хүндые сууряатуулжа, харата hомон сээжыень сорьёод, дэлгэр уужам дайдынгаа дэгтэ добые тэбэрин тэрэ унашаhан юм. Иигэжэ 1932 оной майн 5-да, 27 наhандаа, нюдарган дайсадай гарhаа коммунист Ц. Банзаров наhанhаа нүгшөө бэлэй.

...Урдамни саг жэлнүүдээр үнгэгдэhэн, хэдэн газараар хухарhан фото-зураг. Үhэеэ табижа, хойшонь hамнаhан, дабхаряатай нюдөөрөө энеэбхилhэн, зоримгой шарайтай залуу хүн—Ц. Банзаров. Хажуудамни hууhан тэрэнэй хүбүүн Николайтай ехэл адлишаахаар Банзаровай түрэhэн дүү Лундык Ирдынеевич гаhаяа hоросгоон, hанан hанан хөөрэнэ:

— Ахынгаа хэрэг үргэлжэлүүлэн, hайхан шэнэ байдалаа ами наhаяа гамнангүй хамгаалхаар хүүр дээрэнь тангариглаа бэлэйб.

Коммунист Лундык Эрдынеевич тэрэ тангаригтаа үнэн сэхэ байгаа. Ахынгаа ами наhаяа үгэhэн хэрэгэй түлөө галзуу дайсадтай тулалдан, Волгын эрьеhээ Будапешт хүрэтэр шэн габьяатайгаар дабшажа гараhан намтартай. Тэрэнэйнь гэршэ — Улаан одоной орден, 3 медаль, Верховно командованиин 16 hайшаал. Мүнөө 54-тэй энэ хүн Бэшүүрэйнгээ совхоздо механизатор-луговодоор ажаллана. Зон нүхэдынь, Совет засаг Ц. Банзаровай 4-тэй үлэhэн хүбүүе үншэрүүлээгүй. Мүнөө Цырендоржиев Н. Ц. өөрөө 4 үхибүүдтэй түрүү зэргын хонишон болонхой.

Ц. Банзаровай дурасхаал нютагаархидайнь дунда хэтэдээ хадуугдаад, Заганай дабаанай бооридохи дэгтэ добо Банзаровай мүнхэ хүшөөнь болон алдаршанхай юм.

Д. Тогошиев,
газетын штатнабэшэ корр.

Гасконцын үхэл

Үгы, хэзээдэошье дахин эрэлхэг д'Артеньян hэлмээ хухалхагүй. Эсэгэ Дюмай хэлэhээр байтар хүхюутэй Шевалье хосорон hалаhан юм: энэ хадаа миин лэ зууража үхэшоо. Гасконцын уйдхарта хуби заяае Атос, Тортос, Арамис гэгшэ хани нүхэдынь хубаалдаа hэн ха гэдэг. Тэдэш бараг бэзэ. Мянгаад литературна геройнууд мүн тиимэ хуби заяанда хүртэлсэhэн байха. Уршагта ябадалынь юунhээ болооб гэхэдэ, тэдэнэр библиоколлекторэй дураар республиканска библиотекэдэ байрлахаар оруулагдаhан юм. Байрын муухаа боложо 1962 ондо 30 мянган номууд хэрэглэмжэhээ гараhан юм. Библиотекын байрые үргэдхэхэ, барилгыень түргэдхэхэ гү, али ондоо тээшэ зөөлгэхэ тушаа яhала бэшэгдэhэн байха.

Ууралаар дулаасуулдаг болгохо гэhэн шиидхэбэри үшөө нёдондо абтаhан аад, мүнөө болотор тэрэнь бэелүүлэгдээгүй. Гал түймэрэй аюулhаа хамгаалдаг зургаанай түлөөлэгшэд эндэhээ hалахаяа болёо hэн. Эдээнэй ябаад лэ ошоhоной hүүлээр хорюултай гэжэ тамгалагдаhан пеэшэнгүүдэй тоо олошоржол байдаг байба. Теэд иимэ байхадаа хүйтэн, шиигтэй, юумэн гэмтээжэ эхилээ hааб даа Эсэсэй эсэстэ Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй заабаряар байгуулагдаhан түгэс эрхэтэй комисси үнгэрэгшэ жэлэй октябрь hарада библиотекын байшан саашадаа хүдэлхэ аргагүй гэжэ тоолоhон байгаа. Энээнтэй хамта гал түймэрэй аюул сахигшад пеэшэнгүүдые түлижэ болохогүй, ном хадагалдаг газарта, уншалгын залда электрын гэрэл хэрэглэжэ болохогүй гэhэн бэшэг гаргаба. Гэнтэл нэгэтэ үдэр уншагшадай библиотекэдэ ерэхэдэнь, тэрэнь хаалтатай байба. Иигээд лэ республикын ниислэл хотын томо гэгшын библиотекын ном уншажа байhан 12 мянган хүн тэрэ номдоо хүрэхэ аргагүй болонхой. Иигэжэ нилээдгүй олон уншагшад хохидоhон байна.

Аяар 340 мянган боти ном ямаршье аша туhагүй эндэ хэбтэжэл байха аал?

Ю. ХАРАЕВ,
Горькиин нэрэмжэтэ республиканска библиотекын директор.
Улаан-Үдэ.

«Советская Россия» газетэhээ абажа үгтэбэ.

ЗУГАА ЭНЕЭДЭТЭЙ НОМУУД ХЭРЭГТЭЙ

Манай үхибүүдэй ухаан ехэ hүбэлгэн юм. Элдэб hонирхолтой юумэ бэлээр ойлгохоо, ехые мэдэхээ оролдодог.

Тиимэhээ үхибүүдтэ хүхюун, зугаа энеэдэтэй ном хэрэгтэй бшуу. Имэ зохёолтой танилсамсаараа, манай багашуул дүтөөр нүхэсэжэ, hонирхолтой хүхюун номуудые уншаха эрилтэнь эли бодо ургадаг.

Буряадай номой хэблэл Виктор Фединэй «Октябрятануудай дуун», Михаил Баулинай «Эдир нүхэдтөө» гэhэн номуудые гаргаhан байна.

Виктор Фединэй ном соohoo оройдоо гурбан шүлэг шалгарна гээд hанагдана. Илангаяа «Шандаган» гэжэ шүлэгынь hонирхолтой.

Аймхай сагаан шандаган
Аляархан, собхорон харайна,
Бүхы түгсэгүүдые тойрон
Бухэли үдэрөөрөө наадана...

Энэ шүлэг уншахадаа үхибүүд аргагүй энеэхэ байха. Юундэ энеэдэhэ хурэмөөр бэ гэжэ hонирхоhоной улүү аабза. Автор энэ мүрнүүд соохоноо шандаганай абари зангые, аяг аашые эли тодоор харуулаа.

Гэбэшье имэрхүү шүлэгүүд үсөөн. Бэшэ шүлэгүүдынь hула, урма хухаруулмаар. Баулинай шүлэгүүд үшөө муу. Жэшээлхэдэ, «Ажамидарал үбэлдөө» гэhэн шүлэгынь Фединэй зохёолтой тон адлирхуу.

hалхи шуурганда үлеэгдэhэн,
hаруул дулаае хүлеэhэн
hарьмай шандаган hалганана,
Хасуури тойрон собхорно.

Шүлэгэй хэмжээн адлирхуу, гэбэшье илгаань эли ааб даа.

Имэ муу зохёол үхибүүдтэ юушье үгэхэгүй. Хэблэгдэжэ гараhан номууд үхибүүдэй ажабайдалые, республикын байгаалиие, городой ба хүдөөгэй ажалшадай баатарлиг ажалые харуулха ёhотой.

Мүн үхибүүдэй номууд муугаар шэмэглэгдэн гарана. Уран зураашад hанаа амараар, эрилтэгүйгөөр хандана.

Үхибүүдтэ hонирхолтой, зугаа энеэдэтэй номуудые олоор лэ гаргая!

Данри Хилтухин.

ФЕЛЬЕТОН

«Культбазадаа золгохогүймнайл»

Ехэ Худэриhөө
Холош бэшэ hэн,
Елүүр замаар
Ерэжэ ябахадаа,
Мөөрөөшэ тосхон
Мөөриин түргөөр
Мэнэ дүтэлэн
Хүрэжэ ябахадаа,
Хүршэ намтай
hуугаа нүхэр
Хүнды хоолой
Гаргабал даа:
«Ханилсамни
Холош байг,
Хатаршамнил
Ульгам байг.
Культбазадаа золгуужамди,
Хамагханаа хэлсүүжэмди»,
—гэжэ байгаад
Эжэлүүдгүй,
Гэнтэ гоёор дуулабал даа,
Айл гудамжа
Алгадгүй
Аялгын hайхы татабал даа.
Мөөрын хурдаар
Табилуулааб.
Мөөрөөшэл тосхондонь
Буугааб.
Дуунда ороhон
Культбазыень
Дууhынь харахаа
Забдаабзаб:
— Культбазатнай алим бэ даа?
— Хүрэжэ харыт,—гэбэл даа.

★ ★

Хүбүүд басагадайнь
Иигэн гуйхада,
Культбазынь сэхэ ошоо hэм даа.
Үргэн үндэр—
Үргөө мэтэ
Үнэхөөр ута барилга,
Хэдэн тээhээ
Зэргэ татаhан
Хэдэ хэдэн таhалга:
Хоёройнь одоо
Зузаан үүдэн
Хобхо татажа хаюулhан,
Зомгоол, шэбхэ
Зосоонь дүүрэн
Зорёонь юм гү орхиhон.
Нүгөөдэ хоёрынь
Баhал тиимэ
Нюдэнэй абаhаар халтирма
Клуб гэдэгынь
Хүйтэн, хооhон:
Хүхэ шонын хүлдэмэ.
Нюсэгэн хана,
Боошхо пеэшэн,
Нэгэш лозунг үлгөөгүй.
Тэндэ гэнтэ
Иигэжэ ороhоноо
Тэнсэлгүйгөөр шаналбаб...
—Энэ гэршни
Эгээ нёдондо
Эзлээ юм даа
Талаантай.
Тугалай байра
Болгохо тухай
Тулалдаан ехээр болоо юм даа.
Мүнгэ ехээр
Гаргаhан хадаал
Мүнөө жэлдэ орхёо,—гээд,
Малшан нэгэниинь
гомдон, хайлан,
Маша зохидоор хөөрөө hэн.
Ээ даа, мүнгэн—
Эд болоогүй мүнгэн!
Арад зоной Алтан зөөри—
Аша туhаяа
Алдаhан зөөри!
Ээ даа, культбаза—
Дүрбэн зүг
Найман хизаарта
Дүрсэеэ алдаhан бааза!
«Дружба» колхозой,
(Хяагтын аймагай)
«Хятагар» олон дарганар,
Зоной зөөри
Зоргон соогоо
«Зоогоод» хаяhан дарганар,
Харюусыт мүнөө
Хамагай урда,
Халуун, улаан нюураараа.
Арадай зөөри
Үриhэнэй түлөө
Амасыт одоол зэмэеэ!
Таанадhаа боложо,
Ноёдhоо боложо,
Талаан минии буруулба.
«Ханилсамни
Дүтэшье hаань,
Хатаршамнил
Ульгамшье hаа,
Кульбазадаа хоюулаа
золгохогүймнайл».—
Хубилгаад иигэжэ
Нүхэрэй дуулаhые,
«Хубитаяа» нэмээн оруулбал даа.

Р. ЦЫБИКОВ.

Дабаатын эхин hургуулиин 4-дэхи классай hурагшад Эрхирэгэй совхозой үүлтэртэ малай фермэ дээрэ концерт табижа байна.
Н. КОЗУДИНАЙ фото.

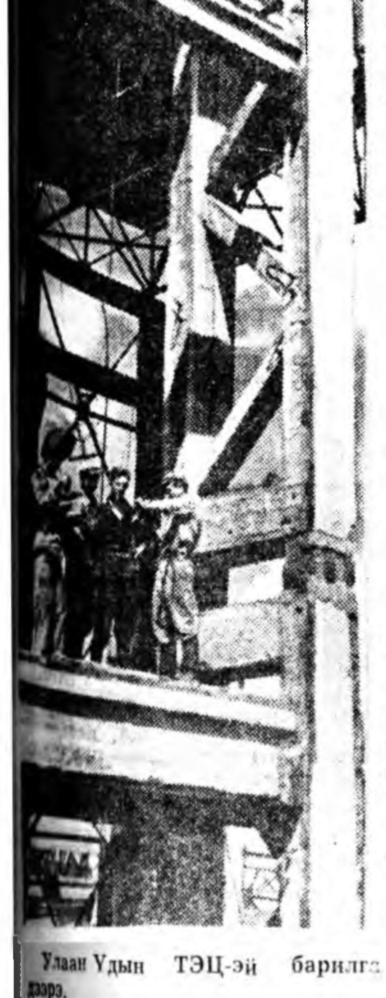
Лекци болон хөөрэлдөөнүүд

Улаан-Үдын судна заhабарилгын заводой цехүүд бүхэндэ КПСС-эй ЦК-гай декабриин Пленумэй шиидхэбэри тайлбарилха талаар хөөрэлдөөн, лекци хододоо үнгэргэгдэнэ. Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдай багша нүхэр В. Н. Обожин заводой главна механигай таhагта химиин асуудалаар лекци уншаа.

Суглаарагшад олон асуудалнуудые hураhан байна. Лектор эдэ асуудалда ханамжатай харюу үгөө.

Гадна заводой агитаторнууд цехүүд соогуур, айлнуудаар ябажа, Пленумэй материалнуудые хододоо тайлбарилна.

Д. Балданов.

Улаан-Удын ТЭЦ-эй барилга дээрэ.
Ф. СОРОКИННОЙ фото.

ТЕЛЕФОН-ТЕЛЕГРАФ-РАДИО
ХИЛЫН ЦААНАhАА

Ехэ анхарал хандуулагдана

ЛОНДОН, январиин 30. (ТАСС). Кипр тухай ТАСС-ай хэhэн мэдүүлгэ Лондондо ехэ hонирхолтойгоор угтан абагдаа. ТАСС-ай мэдүүлгые Рейтер агентство, тараагаа, мүн Би-Би-Си радио радиогоор дамжуулаа. «Росси шэнэ аюулта байдал тухай уридшалан мэдүүлнэ» гэhэн гаршагтайгаар ТАСС-ай мэдүүлгэ соohoo абтаhан зарим хубинуудыень Лондоной үдэшын газетэнүүд нэгэдэхи хуудаhан дээрэ толилоо.

НАТО Кипртэ булимтаран орохоёо бэлэдхэжэ байна

ЛОНДОН, январиин 30. (ТАСС). Кипртэхи «байдалые болон зөөриие хамгаалхын тула» НАТО-гой сэрэг Кипр эльгээгдэхэ юм гэжэ Турциин премьер-министрэй орлогшо Кемель Сатыр үсэгэлдэр үдэшэ мэдүүлээ. Энээн тухай Рейтер агентство мэдээсэнэ.

Министрнүүдэй кабинедэй заседаниин hүүлдэ Сатыр корреспондентнүүдтэй хөөрэлдөө хээ. Кипртэ эльгээгдэхэ НАТО-гой сэрэгэй тоодо Турциин сэрэгүүд оролсохо юм гэжэ тэрэ хэлээ.

Буу зэбсэг хуряаха талаар 18 гүрэнэй комитедтэ

ЖЕНЕВЭ, январиин 30. ТАСС-ай корр. Г. Драгунов дамжуулна: 18 гүрэнэй комитедэй заседани дээрэ түрүүшынхеэ үгэ хэлэhэн Бирмын түлөөлэгшэ Баррингтон буу зэбсэг түхеэрэлгые болюулха, уласхоорондын шахардуу байдал hулаpуулха зорилготой хэмжээ ябуулгануудые хараалhан Советскэ правительствын меморандумай ехэ удха шанартай байhаниие тэмдэглээ. Тиихэдээ меморандум соо хэлэгдэhэн бомбардировочно авиаци усадхаха, гүрэнэй сэрэгэй, бюджедые 10—15 процентээр хорооxo гэhэн мэдүүлгэнүүд тухай hайнаар хэлээ.

Уласхоорондын шахардуу байдалые hуларуулха талаар 18 гүрэнэй комитедэй гэшүүдэй дурадхаhан мэдүүлгэнүүдые хамтадхажа бүхыдэнь шиидхэхэ ёhотой байгаа гэжэ Мохаммед Хафиз Исмаил (ОАР) хэлээ.

Великобританиин түлөөлэгшэ Питер Томас мүнөөдэрэй заседани дээрэ hүүлшын үгэ хэлэбэ. Меморандум соо хэлэгдэhэн зарим мэдүүлгэнүүд 18 гүрэнэй комитедтэ ехэ анхаралтайгаар зүбшэн хэлсэгдэхэ ёhотой гэжэ тэрэ хэлээ. Жэшээлэн хэлэбэл, бомбардировочно авиаци усадхаха тухай, сэрэгэй бюджет хорооxo тухай, ядерна зэбсэгэй саашадань дэлгэрэлгые зайсуулха тухай хэмжээ ябуулганууд эндэ оролсоно.

Дурадхагдаhан хэмжээ ябуулгануудые техническэ талаhаань зүбшэн хэлсэхын тула хүдэлмэриин бүлэгүүдые байгуулха тухай Питер Томас тэмдэглээ.

Комитедэй ээлжээтэ заседани үглөөдэр болохо.

Хорото аашануудые гаргана

КОПЕНГАГЕН, январиин 30. (ТАСС). Германиин Демократическа Республикын гүрэнэй хилые американска самолёдой эбдэжэ гараhан тушаа СССР-эй МИД-эй эльгээhэн нотын удхые Даниин бүхы газетэнүүд толилбо.

Европын түбтэхи байдалые улам шангадхахын тула Америкын сэрэгэй засагууд хорото ааша гаргажа, хилэ эбдэжэ оробо гэжэ Советскэ правительство тоолоно гэжэ нотo соо хэлэгдэhэн үгэнүүдые газетанууд онсолон тэмдэглэнэ.

Самолёдой радио түхеэрэлгэнүүдэй муугаар хүдэлhэнhөө боложо иимэ ушар болоо гэжэ Америкын талаhаа хэлэhэн баталалгануудые «Актуэльт» газета ехээр hажаглана. Хэрбээ тиимэ байгаашье hаань, лётчигой ГДР-эй газар руу ниидэлгээ үргэлжэлүүлhээр байhаниинь, мүн советскэ реактивна истребительнүүдэй уридшалан hануулжа буудахадань хэрэгсээгээгүй байhаниинь гайхалтай байна гэжэ газетэ бэшэнэ.

США-да замбуулинай онгосо табигдаба

НЬЮ-ЙОРК, январиин 30. (ТАСС). hapa руу шэглэлтэйгээр «Рейнджер-6» гэжэ замбуулинай онгосо «Атлас-Агена» ракетын хүсөөр Кеннеди хушуун дээрэhээ (США) мүнөөдэр табигдаа. «Рейнджер-6» онгосын хараалагдаhан замhаа мултараагүй hаа, hарын дүрсые буулгаха телевизионно түхеэрэлгэ онгосо дээрэ тодхогдонхой.

СТОКГОЛЬМ, январиин 29 (ТАСС). Кубын Республикын бетонно промышленностиин предприятинуудта хэрэгтэй түхеэрэлгэнүүдые худалдаха удаан болзорой хэлсээн Швециин нэгэ фирмэ баталба. Тус фирмэ эдэ түхеэрэлгэнүүдые тодхоходонь техническэ талаар туhаламжа үзүүлхэ, мүн Кубын мэргэжэлтэдые бэлэдхэхэ юм гэжэ Швециин телеграфна бюро мэдээсэнэ.

Швеци—Куба

Урда Вьетнамда сэрэгэй урбалта болобо

НЬЮ-ЙОРК, январиин 30. (ТАСС) Сайгондо сэрэгэй урбалта болобо. Ассошиэйтед пресс агентствын корреспондентын мэдээсэhэнэй ёhoop, Урда Вьетнамай армиин 1-дэхи корпусые командалагша генерал Нгуен Кханя засагаа гартаа абаа. Тэрээндэ үнэн сэхэ парашютна частьнууд танк болон бронемашинануудые хэрэглэжэ, гурбан hарын саада тээ Нго Динь Дьемые унагаажа, засагаа гартаа абhан сэрэгэй бүлэгэй штабквартирые, мүн Сайгон шадарай шухала удха шанартай газарнуудые январиин 29-нэй үдэшэ эзэлээ юм. Сэрэгэй бүлэгэй хүтэлбэрилэгшэд, тэрэнэй тоодо генерал Зыонг Ван Минь арестовалагдаа гэжэ мэдээсэгдэнэ.

Урда Вьетнамда «шуhа адхагдангүй урбалта» болобо гэhэн мэдээсэлые США-гай гүрэнэй департамент баталан хэлэнэ.

Панамын гүйлта

НЬЮ-ЙОРК, январиин 30. (ТАСС). Американска гүрэнүүдэй организациин зүблөө зарлажа, Панамада эсэргүү США-гай ээрхэг туримхэй ябадал тухай асуудал хэлсэжэ үзэхыень тус организацида Панамын правительство хандаба. ОАГ-та байдаг Панамын түлөөлэгшэ Морено Америкын гүрэнүүдэй организацида иимэ гүйлтатай өөрынгөө правительствын ното барюулаа гэжэ Вашингтонhоо мэдээсэлнүүд соо хэлэгдэнэ.

Джонсон зүблөө хэбэ

ВАШИНГТОН, январиин 30. (ТАСС). США-гай президент Линдон Джонсон демократическа болон республиканска партиин хүтэлбэрилэгшэдтэй үсэгэлдэр үдэшэ зүблөө хэбэ. Гүрэнэй секретариин орлогшо Джордж Болл, мүн Пентагоной түлөөлэгшэд тус зүблөөн дээрэ байлсаа.

Энэ зүблөөн дээрэ Кипртэхи, мүн дэлхэйн бусад районуудай байдал зүбшэн хэлсэгдээ гэжэ Сагаан байшангай хэблэлэй талаар секретариин туhалагша Хэтчэр корреспондентнүүдтэ мэдээсээ.

Шэхэнэй шэмэг · Нюдэнэй хужар

ҺҮН ДАЛАЙН ЭЗЭН

(МАГТААЛ)

Е. А. БАЗАРЖАПОВА

Шэрүүн сэн, сагаан жабар
Шэхэ, хамар сорьёо.
Бүрүүл наран һанаа амар
Бүдэг-бадаг соёроо.
Нарин-Шэбэр гэжэ нютаг
Нариншье бэшэ, уужам даа.
Нараар баян, һарүүл сэлмэг
Нармай талань дуулим даа.
Эрхирэгэй совхозой ажахынууд
Эндэһээ эхилэн нэмжыдэг.
Эрэлхэг ажалша хүнүүд
Эндэ олон гэлсэдэг.
«Арьбажалай» фермын ажал
Алдартай гэжэ дуулаа гүт?
Совхоз соогоо түрүүлһэн
Солотой, суутай фермэ даа.

**

Солотой, суутай фермэ дээр
Соёроод, гүйлгөөд ерэгты!
Ажалша эндэхи хүнүүдээр
Ажал тухай хэлсэгты!
Үдэрэй һаалга һая эхилээ,
Үнеэд аалихан субаһаар.
Һүрхэй хүйтэншье һаань
үбэлэй,
Һүн далай билтарһаар.
Тоти мэргэн гарнууд соо
Тоһото хүхэнүүд халтирна.
Улаагшан, эреэгшэн хашаа соо
Удаахан хибэдэһээ жажална.
Елена Афанасьевна
Базаржапова,
Совхозой түрүү һаалишан.
Эгээлэй буряад эхэнэр аад,
Эди шэдитэй ажалшан

**

Юрын бэшэ ажалша нүхэр,
Елена Афанасьевна, мэндэ амар!
Ажалые танай үнинэй
мэдэхэбди,
Амжалтаартнай омогорходог
гээшэбди.
Үнгэрэгшэ жэлдэ танай һааһан
Үдхэн тоһолиг һүн —
Хорин хоёр машинада
ашаалһан
Хорин хоёр цистернэ.
...Хүнгөөр бодоод үнеэн
дороһоо
Хүнэгөө үргөөд гэшхэлнэт.
Улаагшан, эреэгшэн хашаа
cooһoo
Уриханаар тандаа үүгэнэнэ.
Үдэр бүри ажал, ажал.
Үсэд шанга тэмсэл.
Түрэл фермэ «Арьбажал» —
Түрүү жэшээ, эрмэлзэл.

**

Түрүү жэшээ, эрмэлзэлыетнай
Түүрээн байжа магтамаар.
Абаһан уялга, хэһэн хэрэгтнай
Арюун гээшэнь магтамаар.
Үнишье болоогүй—табан жэл
Үнеэ һаажа эхилээт!
Эртэ, орой, хүйтэн гэжэ
Эгээ танда үгы бэлэй!
Хүндэ һэн түрүүн нилээдгүй:
Хүхэ шобтороогүй гарнууд
Шархиран үбдэшэхэ удангүй,
Шархаан хайраха үнеэдүүд.
Газаа тунгалаг. Газаа сүлөө.
Гараад ябашаһайб гэлтэй.
Һаалишан болохын түлөө
Һанаан, зориг хэрэгтэй.

* * *

Наһажаал үнеэшэн Гомбоева
Наашаа хара гэдэг һэн.
«Иигээд һаагыш, иигэ тиигэ»
Эхэ шэнгеэр заадаг һэн.
Багшын үгэнүүд хэды үнэтэйб!
Баяр, эрмэлзэл түрүүлхэ.
Сагаан эдеэ халяаха шэдитэй
Сарюун һургаал үзүүлхэ.
Үдэр, һүнинүүдшье үнгэрөө,
үнгэрөө.
Үнеэдшье — танил уринууд.
Дүтэлэн ерээд харыт юрэдөө,
Дүршөөл ульгам гарнууд.

* * *

Дүршөөл ульгам гарнууд.
Дүүрэн хүнэгөө үргөө.
Үнэн ажалай аша дүнгүүд
Үрэ зүрхэ хүдэлгөө.
«Һаалишан» гэһэн алдар нэрэ
Һайханаар танда олгогдоо.
Үүрэй солбон үндэр дээрэ
Үршөөн танаа толороо.

* * *

Хүсэһэн танай амжалта
Хүнэгөөр дүүрэн хэшэг, һүн.
Хоёр мянга табан зуус
Үгөөл үнеэн бүхэн.
Үнгэрэгшэ жэлдэ танай һааһан
Үдхэн тоһолиг һүн —
Хорин хоёр машинада ашаалһан
Хорин хоёр цистернэ.
Омогорхоо хүн зон танаар,
Олгоо этигэл найдалаа:
Ажалша бэрхэ эхэнэр —
Аймсоведэй депутат.
Үдэр бүри ажал, ажал.
Үсэд шангаар тэмсээт.
Холын фермэ «Арьбажал»
Коммунис нэрэдэ эрмэлзээ.

* * *

Кабанскынхидай халуун уряае
Халан абаһан һурагтайт.
Хоёр мянга гурбан зуус
Үнеэн бүриһөө—гэнхэйт.
Уялга, үгэтнай бата байг!
Уужам сэдьхэл, зориг байг!
Һүн далайн эзэн гээд.
Хүндэлэн танаа нэрлээб.

Г. ДАШАБЫЛОВ.

ЭНЭ ХУУДАҺАНДА:
- Һаалишанда магтаал
- **Баяр асарагша**
- Буряад хэлэн тухай шэнэ һонин
- **Дулаалжа ябамаар**
- Үльгэр, таабари
- **Юрэ бусын үзэгдэл**

ОНЬҺОН ҮГЭНҮҮД

Ургасын эхэ ажалһаа,
Ухаанай эхэ эрдэмһээ.

Түмэрэй һайниие дабтажа мэдэ,
Мориной һайниие унажа мэдэ.

Эрдэм һураха хэшээлэй,
Эрэ болохо зоригой.

Хүнһөө жэшээ аба,
Хүдэлмэриһөө дүршэл оло.

Хэхэдээ хэмжүүрээ шалга,
Хэлэхэдээ үгэеэ шалга.

Эб нэгэтэн эбдэрхэгүй,
Үгэ нэгэтэн һандархагүй.

Ажалда атаржаха,
Хүдэлмэридэ хүдэржэхэ.

Ажалша хүн алдартай,
Ажалгүй хүн шоотой.

Юртэмсын гурбан онсо

ГУРБАН ДУТУУ:
Хадада гэшхүүр дутуу,
Уһанда хабхаг дутуу,
Тэнгэридэ тулга дутуу.

ГУРБАН ХОЛО:
Хашан мориндо харгы холо,
Харуу хүндэ нүхэр холо,
Залхуу хүндэ ажал холо.

ГУРБАН ХҮНГЭН
Урдахадаа уһан хүнгэн,
Хиидэхэдээ үдэн хүнгэн,
Үргэхэдэ үбһэн хүнгэн.

ГУРБАН ХУРДАН:
Хүлэг мориной хүл хурдан,
Хурса хүнэй ухаан хурдан,
Хүжүүн номын һурша хурдан.

Субботын нэгэ үдэр.

С. БАЛДУЕВАЙ фо[то]

Баабгайн хобдог хоёр

(Венгер арадай үльгэр)

Орьёл үндэр уулын арада бүтүү шэрэнги ой соо хоёр хүбүүтэй эхэ баабгай байрлаһан. Хүбүүдыньшье томо боложо, алтан дэлхэй дээгүүр аяншалжа, зол хубияа бэдэрхэ гэжэ шиидэбэ ха.

Эхэнь хүбүүдээ ябуулхадаа тэбэрэ, таалаа. Тиихэдээ тэдэнэртэ иигэжэ захяа: «Сэгээ тархи, хүбүүдни бэе бэеһээ таһаржал бү ябаарайгты!» гэбэ. «Захиһан захяагаарнни, зааһан замаарнни ябахабди» гэжэ хүбүүдынь эхээ найдуулаад, замда мордоһон гэхэ. Үнихэншье ябаба, хүнэһэншье дууһаба.

Тиигэһээр ябатарнь харгы дээрэнь нэгэ монсогор бислаг (сыр) хэбтэжэ байба. Тэрэниие хахадаарнь хубааха гэбэ. Хэн нэгэндэнь ехэнхи хубинь хүртэшэнэ аа гү гэжэ хоюуландань хобдог сэдьхэл, хомхой һанаан түрэбэ. Хубаалган дээрээ хоёр хүбүүд тоосолдобо, арсалдаба. Хажуугаарнь ябаһан үнэгэн юун тухай арсалдаанай боложо байһаниие мэдээд, тэдэнэртэ иигэжэ хэлэбэ:

— Энээндэтнай түбэгтэй юумэн үгыл? Үгэгтылши наашань, би хубаахуу!

Тэдэ хоёр баярлаад:

— Хубаажа туһалыт,— гэжэ гуйба.

Үнэгэн бислагаа бутаруулжа, тэгшэ бэшээр хуби табиба. Баабгайн хүбүүд хүрэһөөр шууялдаба, хашхаралдаба:

— Нэгэ хахадынь һураггүй ехэл!

Үнэгэн тэдэниие хорижо, намдуулна:

— Мэнэ, энээхэниитнай тон тэнсүүхэн байхаар хубаажархиһуу.

Үнэгэн үнөөхи бислагыень эдижэл мэдэбэ. Баабгайн хүбүүд хорхойтон, хушуугаа тамшаалдаһаар хаража һууба. Хотынгоо буян дүүргэһэн үнэгэн үбд[өө] сүбдэл бутархайһаа бэшэ ю[м] үлөөгөөгүй.

Хомхой сэдьхэл түрэхэдэ, [...] доодоол иимэ ушар тохёолдодо[г].

Таабариимнай тайлбари

Манай газетын январиин 26-най номерто толилогдоһон таабаринуудые олон хүн зүб таагаа. Тэдэнэй тоодо Ф. Балдаев (уран зурааша). С. Дырхеев. Д. Дышинов (пенсионернүүд). Д. Цыренжапов (Хяагтын «Эрдэм» колхоз) болон бусад ороно.

1. Жэмэсээ эдюулжэ, басаганай амиие абарһан одхон хүбүүниинь хаанай хүргэн болоо. Юундэб гэхэдэ; тэрэ хүбүүн эсэгын үгэһэн хубита зөөригүй болоо ха юм. 2. Талха татаһан барлаг тулмаа араһаань тооложо зургаа хүргөөд, «саада тээнь дүрбэн тулам» гэжэрхёод, тэнэг баяниие торгоо. 3. Һалхи руу гал табижархёод, дүрэһэн газар дээрээ хонидоо гаргажа абараа.

Шэнэ таабари

Үбэл зун хоёрой наншалдаае
Уурганша хүбүүн һалгаагаа.

Аяр шара һахалтай,
Арба гараад тэмдэгтэй,
Абяатайхан алхасатай,
Арад зондоо туһатай.

Амагүй аад, зугааша,
Амигүй аад, зохёолшо.

Эдиһэн эдеэниинь
Эрдэмдэ туһатай,
Ууһан уһаниинь
Ухаанда туһатай.

Ф. Балдаев.

ЁГТО

Зүрхэнэй шүүмжэлэгшэ

— Зоригтой байна даа, [...] пан Алексеевичнай — су[...] дээрэ директорээ зүрхэтэйхэ[н] сахэ руунь шүүмжэлжэ ор[...]

— Тэрэшни, директорые[...] дэлмэриһөөнь гаргахань [...] хэнһээшье түрүүн мэдэнэ[...] гаа.

Хүлеэгдээгүй бэрхэшээлнүүд

— Танай фабрика юун д[...] һээ гэнтэ түсэбөө дүүргэхэ[ээ] лишообоб?

— Бэрхэшээлнүүд олош[...] юм ааб даа!

— Юун болооб?

— Худал хуурмаг мэдээ[...] дэ зурганууд үгэдэггүйдые[...] рюусалгада хабаадуулха т[...] хуули гараа.

Мэргэжэлэй һургуу[ли]

— Һамтаяа мэргэжэлтэй [...] гохо гэжэ политехническэ ин[...] тудта оруулбаб.

— Ехэл һайн гээшэ ааб [...] Мэргэжэлтэй болоожо, ажаү[...] бэридэ ажаллахал.

— Үгы, юун ажаүйлэд[...] гэнэш. Манай гэртэмнай теле[визор], радиоприёмник, маг[нито]фон болон элдэб гэрэй хэрэгс[эл] электроприборнууд бии лэ. [...] гээд гэрэй эзэн эхэнэр техни[...]кэ дээдэ мэргэжэлгүйгөөр [...] нүүдээ хүдэлгэжэ шадахагүй юм.

В. Медведе[в].

BACHИ

Тахяануудай тулалдаан

Хүршэ һууһан айлнуудай тахягай хара, сагаан эрэ дальбараанууд хорёогой хажууда уулзабад. Хоюулан хохир онгилжо, хорхой сохо түүнэ. Нэгэнийнь улаан хорхой оложорхибо. Нүгөөдэнь ерээд буляалдажа байтараа, гаһа татаад залгижархиба. Шангаран гаарахадаа, шарахан хушуугаараа тоншолсожо ороно. Харахан дальбараань харатайханаар тоншоо ха, сагаахан дальбараань шашхажа мэдэбэ.

Дальбараануудай эхэнүүд арсалдажа эхилбэ:

— Шиниихи түрүүн тоншоо!

— Үгы, миниихиие шиниихи тоншоо!

Үгэ шангадажа, үдэнүүд үрхирдэг болоод, нюдөөе тэһэлэлсэхээр аашалалдан, улаан залаадаашье аһалсаад абана...

Тэрэ һамбаандань тулалдаһан хоёр дальбараа үни эблэрэнхэй, үрмэдүүлэй оёороор наадажа ябаа һэн.

Уншагша нүхэдтэ удхань эли ёһотой: хүршэ айлай хүүгэдэй түргэн залитай аашаһаа эжынэрэй хоорондо «халбага хахардаг» ха юм.

Б. Намсараев.
Агын округ,
Һүдэнтэ.

Далаяа һая шахажа ябаһан почтальон Николай Иванович Гаськов үбгэниие Цагаан-Усанай (Зэдэ) үйлсэдэ үдэр бүри харахат. Энэмнай 15 жэлдэ почтальоноор ажаллажа, хүн зондо хүндэтэй болоһон хүн.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Н. Гаськов.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Үбэлэй һүни

Шэмэрүүн хүйтэн Сибирь ороной һаруул һайхан һарата һүниие зураглан харуулхые оролдон, олон лэ уран зураашад хаба шадалаа туршаһан байха. Һүүлэй үедэ фотокорреспондентнүүдшье энэ хэрэгтэ аха аргаараа хабаадажа эхилээ. Тэдэнэй нэгэ жэшээ болгон С. Балдуевай фотоэтюд уншагшадайнгаа анхаралда табибабди.

Огторгой тунгалаг, хизааргүй жэгүүр,
Одо мүшэд тэнэжэ арилшоо.
Замбуулин дайдын залаа дээгүүр
Залуухан һара мүнгэтэн тамаршоо.

Энээниие мэдэхэ гүт?

Бразилида зарим айлай гэртэ тэжээмэл абарга могой байрладаг. Европын хүнүүдтэ «абарга могой» гэхэдэ орой руунь хүйтэ даажа, нюрга руунь эржэгэнэшэхэл. Иимэ юрэ бусын амитантай хүнэй суг байдагынь гайхалтай. Тииһээ тиитэр абарга могой Бразилида хэдэ мянган хүнэй, илангаяа хүүгэдэй, ами наһа абараа. Тэрэ амитан хорото могойһоо хүниие аршалдаг. Сэсэрлиг саад соо абарга могойн бии хада тэндэ нэгэшье хорото могой байдаггүй.

Абарга могой тэжээмэл ямаршье амитанда орходоо ариг сэбэр. Тиимэһээ тэрээн шэнги томоотой байдаг гэрэй хэруулшан гэжэ байхагүй. Абарга могой жэл соо табан туулайһаа дээшэ юумэ залгидаггүй байха юм. Тэрэ амитан үхибүүндэ ехэ эмээхэй: тэдэнэй газаа гарахатай зэргэ адли ябалдан үдэшэдэг байна.

(«Тэндэ, голой саана Аргентинэ» гэһэн Иржи Гамзелка болон Мирослав Зикмундын номһоо абтаа).

Врачай зүбшэл

Үбэлэй хүйтэнһөө һэргылэгты

Үбэлэй хүйтэндэ хүнүүд хамараа гү, али хасараа хүлдэжэрхидэг. Тиихэдээ хүлдэһэнөө хүрэһөөр мэдэдэггүй гээшэ.

Үбэлэй түлэг хүйтэн аюултай. Гээшье һаа, хүйтэнэй нульһаа бишыха доошо ороод байһан бага зэргын хүйтэн, мүн һалхитай уларил, шиигтэй агаар хүлдөөжэ болохо.

Даараһан хүрэһэнһөө болоожо хүйтэндэ хайрагдаһан бэеын тэрээхэн газарай һудаһан уйтаржа, тэрээн руу шуһанай оролго бага болодог байна. Хүнэй бэеын хүлдэжэ байһан газар хүрэһөөр шэмжэгэнэхэ. Удаань сайраад, эзэгүй болон бадайрха. Хэрбээ хүлдэн сасуунь тэндээ эльбээ, үрөөгүй, шуһыень гүйлгөөгүй һаа, хүлдэһэн тэрэ газарынь хабантаһан зангаараа бүхы наһан соо байха гү, али халтад гэһэнһээ хойшо дааpaхa. Хүлдэһэн газараа зөөлэн нооһон бээлэйгээр гү, али хамсыгаараа үрэхэдэ дээрэ. Үрэһэнэйнгөө һүүлээр хүлдэһэн арһандаа дабһагүй тоһо түрхеэд, дулаанаар байлгаха. Ехээр хүлдэшоо һаа, врачта түргэн ошохо хэрэгтэй.

Хүлдэлгэһөө хайшан гэжэ һэргылхэб? Бэеынгээ тамирые саг үргэлжэ бэхижүүлэн, хүйтэн уһаар бэеэ угаажа, физкультура хододоо хэжэ байхада, хүнэй бэе хүйтэндэ даарасагүй, хатуужадаг гээшэ. Хубсаһан уужам, дулаан, хүнгэн, һалхи халхалхаар, тиихэдэ гутал дабхар оймһо үмдэхөөр, һэеы гү, бэшэшье дүрэнхэ хэхээр уужам байха ёһотой. Хүлөө боолтоор шангаар бооһоной, оройлтоор таһа оройһоной хэрэггүй.

Шанга хүйтэндэ нюурайнгаа хүлдэжэ болохоор газарта дабһагүй ямар нэгэн тоһо түрхихэдэ болохо.

Эхир дүрбэн

«Новая Венгр[ия]» журналай хуудаһан[уу]д дээрэ толилогдоһон [зу]рагуудай дунда [...] һонирхолтой зураг [...]ранабди. Тэрэ зу[ра]гай доро иигэжэ бэ[ши]дэнэ: Ленинэй нэр[...]жэтэ Сигетчерско[...]доо ажахын коопе[ра]циин «Гвоздика» г[эжэ] нэрэтэй, зургаа на[с]тай үнеэн дүрбэн ту[гал] гаргаа. Тэдэ тугал [ту]рахадаа 22 килогр[амм] шэнгүүртэйнүүд б[ай]таа. Энэ зураг бу[у]хадань гурбан до[ло]ноод байһан ту[гал]нууд тус бүридөө 42-43 килограмм боло байба. Үнеэдэй дүр[бэн] тугал гаргаха гэ[эшэ] тон хомор үзэгдэл.

Капиталай орон — тамын орон

„Энэ үхэхэ ёһотой болоно гү?"

Эзэдээ алдажа төөрөөд, полицида баригдахадаа, адууһа малай тусхай больницада оруулагдаһан юһэн нохойдо зорюулжа, Данийн ниислэл хотын «Б. Т.» гэжэ газетэ бүхэли хуудаһа бэшэһэн байна. Тэндэ хэлэгдэһэн 9 фото-зураг дээрэһээ томо гэгшын нохойн хоншоорнууд уншагшадай урдаһаа харанхай. Тиигээд нохой бүхэнэй зураг доогуурнь: «Энэ үхэхэ ёһотой болоно гээшэ гү?» гэжэ бэшээтэй. Хэрбээ эзэдэйнь олдоогүй һаа, «золгүйдэһэн» эдэ нохойнуудые «үргэжэ» абахыень уряалжа газетэ өөрынгөө уншагшадта хандана.

Тиихэ зуураа, Рандерс гэжэ городто хэндэшье хэрэгсээ[гү]дэхөө болёод, гансаардажа, өөрынгөө байра соохи шала дээрэ арай амиды голтой хэб[...]тэһэн нэгэ пенсионер олдобо. Тэрэниие врачнууд үзэхэдөө туража үхэхэеэ байна гэбэ.

Энээн тухай «Кристели[г] дагблад» гэжэ газетэ миил зу[...]гаахин, тобшоор мэдээсэһэ[н] байба.

П. КУЩ.
(ТАСС).

Манай тайлбари

БУРЯАД ХЭЛЭНЭЙ ЗАРИМ ҮГЭНҮҮДЭЙ УГ ГАРБАЛ ТУХАЙ

БУРЯАД ХЭЛЭНЭЙ олонхи үгэнүүдынь монгол угсаатанай хэлэндэ хэр угһаа байһан өөһэдынь жэнхэни үгэнүүд байна.

Эдэ үгэнүүдэй анханда хайшан гэжэ бии болоһыень мэдэхэ гээшэ айхабтар хүшэр бэрхэтэй хэрэг юм. Ушарынь хадаа буряад хэлэнэй үни холын байдалые харуулһан баримта дансанууд гэжэ байдаггүй бшуу.

Мүнөө үедэ олонхи буряад үгэнүүдэй, тэрэ тоодо буряад гэжэ нэрымнайшье, яажа бии болоһониинь мэдэгдээдүй. Буряадай түрүүшын эрдэмтэ Доржи Банзаровһаа эхилээд хэдэн монголшо эрдэмтэд монгол, буряад хэлэнэй үгэнүүдэй уг гарбалые тайлбарилжа туршаһан байха юм. Эндэ жэшээ болгон хэдэн үгэ дурдая.

Монгол — Үбэр Монголдо байдаг Моно-Хаан (Мункуула) гэдэг уулын оршондохи Мон гол гэжэ уһанай гү, али нютагай нэрэһээ гараһан гэдэг.

Ойрод — энэ үгэ ой арад (ой соо байдаг арад) гээшэһээ гараһан гэдэг. Юундэб гэхэдэ, эдэ зон эртэ балар сагта Урда Сибирьтэ ой модотой нютагта һууһан гэжэ тухайлагдадаг.

Баргажан — барга гэжэ үгэ ба — **лжан (жан)** гэжэ суффиксын хүсөөр бии болоһон үгэ гэжэ тоологдодог. Сэлэнгэ мүрэнһөө баруун хойшоо оршодог, монгол угсаатанай захын газар болохо, бүтүү бүглүү, модотой тайгатай нютагые хэлэһэн байгаа.

Чингис — монгол хэлэндэ байдаг «далай» гэһэн удхатай тэнгэс гэдэг үгэ ба чингис гэжэ эдэ хоёр үгэнүүд анханда нэгэ үгэ байһанаа, эхин абяагаараа һэлгүүтэй хоёр үгэ болоожо һалаад, нэгэниинь далай, нүгөөдэнь — «дээдэ, агуухэ» гэһэн удхатай болоһон байгаа гэнэ. Тиимэ хадаа Чингис хаан гэһэн үгэ анханда «дээдэ (агуухэ) хаан» гэһэн удхатай болоно.

Буряад, монгол хэлэнүүдтэ жэнхэни үгэнүүдһээнь гадна, эртэ урда сагһаа эхилээд мүнөө хүрэтэр элдэб хэлэнүүдһээ абаһан үгэнүүд олон бии. Жэшээнь, буряад хэлэндэ грек, араб, санскрит, иран, тюрок, түбэд, хитад, манжа, ород болон бусад хэлэнүүдһээ абтаһан үгэнүүд олон юм: ном, дэбтэр, шэжэр (грек), архи, суба (араб), эрдэни, ошор, зэндэмэни, багша, дангина, сая, аршаан, һудар, шүлэг (санскрит), далан, лама, боти, юртэмсэ, дуган, намтар, габжа (түбэд), тайжа, ноён, сонхо, наймаа, маюуза, дааба (хитад), буян, зула, хэһэг, хүрэг, бүлэг, бэлиг, зарим, зэрлиг, аяга, таяг, эмгэг, жэмэс, хүлэг, заха (тюрок) гэхэ мэтэ.

Буряад, монгол хэлэнүүдтэ байдаг олон үгэнүүд тюрок хэлэнүүдтэ (киргиз, казах, татар, хакас г. м.) илангаяа олоороо дайралдадаг. Тиимэһээ монгол угсаатан тюрок хэлэнүүдһээ тэдэ үгэнүүдые абаһан байгаа юм гү, али магад, тэдэнэр монгол хэлэнүүдһээ абаа гү, үгышье һаа, монгол, тюрок хэлэнүүд эртэ балар сагта нэгэ гарбалтай байгаа гү гэжэ гүйсэд тодороодүй юм. Иимэ үгэнүүдһээ хэды жэшээ харуулая: улад (улас), эрэ, хаан, хатан, хүсэн, түмэр, һахал, хара, хүхэ, түмэн г. м.

Зарим ушарта буряадай нютаг хэлэнүүдтэ байдаг үгэнүүд бусад монгол хэлэнүүдтэ мүнөө үгы аад, Сибирьтэ оршодог тюрок хэлэнүүдтэ бии байха юм. Жэшээнь, тура гэжэ (гэр гү, али город гэһэн удхатай) үгэ алтайн, хакас хэлэнүүдтэ хэрэглэгдэдэг.

Л. Шагдаров,
хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат.

Сагаан уларил

Улаан-Үдын гидрометобсерваториин мэдээсэһэнэй ёһоор, мүнөөдэр республика доторнай бага зэргэ үүлэтэйшэг байха, саһан орохогүй. Зүүн зүгһөө һулаханаар һалхилха. Байгал шадарай аймагуудта 10—15, хойто аймагуудта 19—24, бусад газар нютагуудта 14—19, Улаан-Үдэ городто үглөөгүүр 28—30; үдэртөө 17—19 градус хүйтэн болохоор багсаагдана.

Февралиин 2—3-най үдэшүүдтэ республика дотор үүлэтэйшэг байхэ, саһа шуурган болохогүй. Зүг бүһөө һулаханаар һалхилха, һүниндөө хойто аймагуудта 35—40, үдэртөө 19—24, бусад аймагуудта һүниндөө 23—үдэртөө 14—19 градус хүйтэн байхаар хүлеэгдэнэ.

Редакторай түлөө
М. Н. НИМАЕВ.

Манай адрес, телефонууд

АДРЕС ОБЪЕДИНЕННОЙ РЕДАКЦИИ: гор. Улан-Удэ, улица Ленина, 35. Телефоны: редактора —23-67, зам. редактора —38-42, зам. редактора —35-84, секретариата —27-37, отделов: сельскохозяйственного производства и партийной жизни —47-59, 35-14, промышленного производства и партийной жизни —48-89, 33-61, корректорская —35-95.

Улица ЛЕНИНА, 26. Телефоны отделов: идеологического —24-74, советского строительства и быта —34-93, рабселькоров и писем —25—41, 38-30, информации —32-74 и переводов —34-05.

гор. Улан-Удэ, типография управления по печати при Совете Министров Бурятской АССР.

Н00027. Зак. № 54.